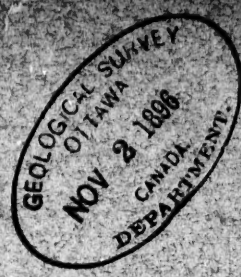

EL75
F21
DAMI

BIDRAG TILL EN LEFNADSTECKNING

ÖFVER

CARL VON LINNÉ

III.

INBJUDNINGSSKRIFT

TILL

AFHÖRANDE AF DEN OFFENTLIGA FÖRELÄSNING

MED HVILKEN

PROFESSOREN I LATINSKA SPRÅKET OCH LITTERATUREN
FILOSOFIE DOKTORN

PER PERSSON

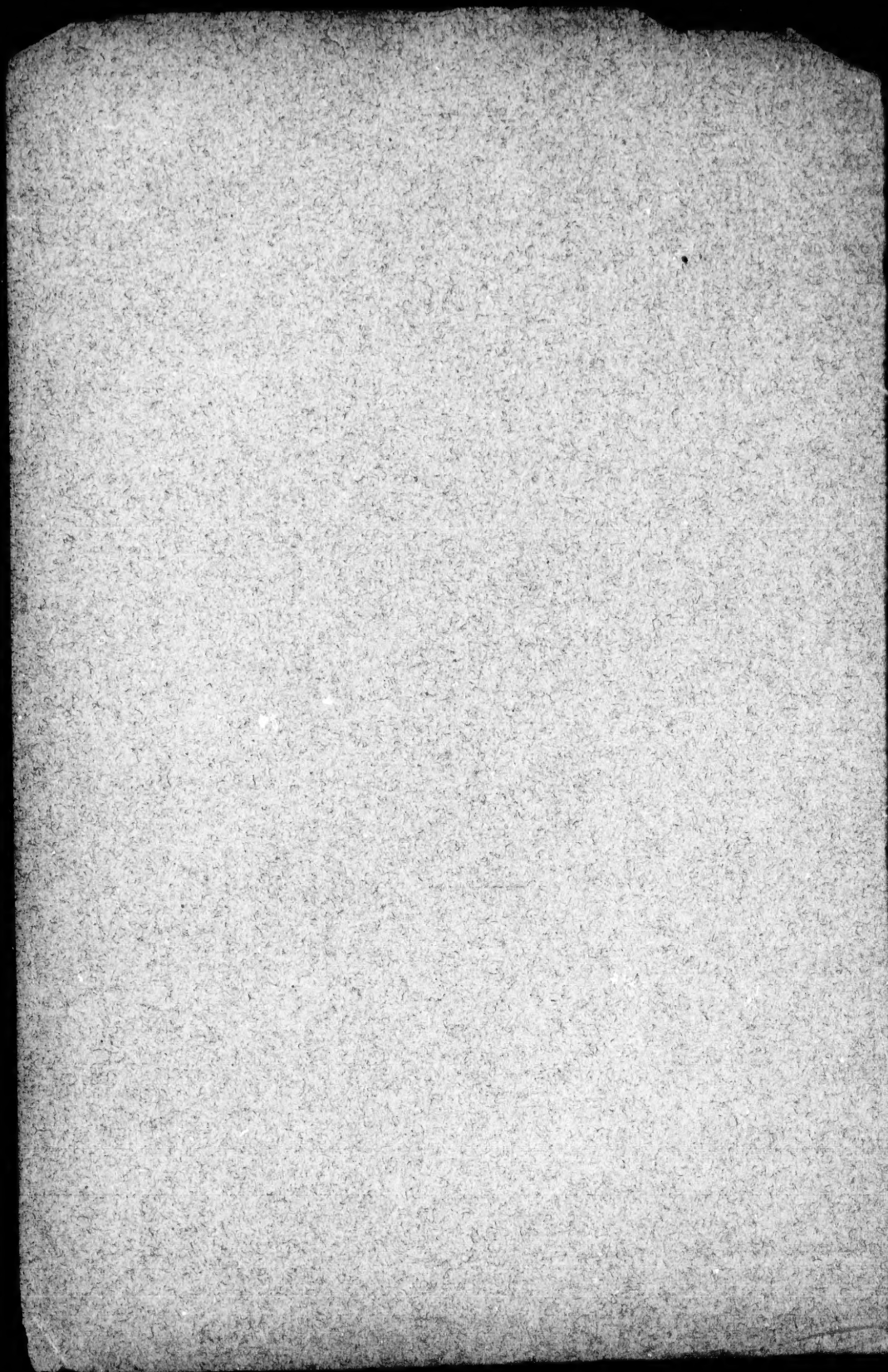
TILLTRÄDER SITT EMBETE

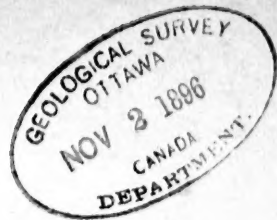
AF

TH. M. FRIES

KONGL. UNIVERSITETETS I UPSALA N. V. REKTOR

BIDRAG TILL EN LEFNADSTECKNING

ÖFVER

CARL VON LINNÉ

III.

INBJUDNINGSSKRIFT

TILL

AFHÖRANDE AF DEN OFFENTLIGA FÖRELÄSNING

MED HVILKEN

PROFESSOREN I LATINSKA SPRÅKET OCH LITTERATUREN
FILOSOFIE DOKTORN

PER PERSSON

TILLTRÄDER SITT EMBETE

AF

TH. M. FRIES

KONGL. UNIVERSITETETS I UPSALA N. V. REKTOR

LIBRARY
GEOLOGICAL SURVEY
OF CANADA

UPSALA 1895
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

YBARRI
YBARRI JACOBIO
ADAMAO TO

III.

Resa till Lappland.¹⁾

(1732).

Ett samtalsämne, hvartill man under LINNÆI vistande i OL. RUDBECK D. Y:s hus ofta och med förkärlek återkom, var den senares minnen från den år 1695 företagna resan till Torneå Lappmark. "RUDBECKEN wisade de växter han där funnit, *vivis coloribus depictas*"²⁾, samt talade ofta "om de sällsamme phenomena och örter han sett på Lappska resan", och hos LINNÆUS "upväxte häraf en otrolig längtan efter de Lappske fiäll". Den omständigheten, att RUDBECKS hemförda sam-

¹⁾ Källorna för skildringen af denna resa äro, der ej annat uttryckligen angifves, LINNÆI sjelfbiografier och *Flora Lapponica* samt framför allt hans *Iter Lapponicum* eller hans till det mesta på svenska förda dagbok, hvilken i original förvaras i Linnean Societys bibliotek i London och som efter en af D:r E. ÅHRLING tagen afskrift för första gången trycktes 1889 i CARL VON LINNÆS *Ungdomsskrifter ser. II*. [En af en ung svensk köpman, CARL TROILIUS, gjord ofullständig och äfven ur andra synpunkter mindre tillfredsställande öfversättning utgafs 1811 af köparen af Linnéanska samlingarne J. E. SMITH under titel af *Lachesis Lapponica or a tour in Lappland*.] — Dessutom har anlitats AXEL N. LUNDSTRÖMS skildring: CARL LINNÆI *resa till Lappland 1732* (i *Festen till CARL VON LINNÆS minne i Upsala den 10 Januari 1878*), hvilken eger ett särskildt intresse derigenom, att förf. under en resa 1877 en ej obetydlig sträcka följt LINNÆI väg i det bestämda syftet att göra jemförelser mellan förhållandena på hans tid och i våra dagar.

²⁾ Dessa med stor talang utförda afbildningar finnas förvarade i biblioteket å Leufsta.

lingar, förr än de hunnit fullständigt bearbetas¹⁾, blifvit förstörda genom Upsala-branden 1702, och att till följe häraf Lappland ur naturalhistorisk synpunkt fortfarande nästan fullständigt var en *terra incognita*, tillförsäkrade äfven LINNÆUS ett vidsträckt och tacksamt arbetsfält samt manade honom att "Lappmarken uti 3 Regna Naturæ illustrera". Antagligen genom RUDBECK erhöill Kgl. Vetenskaps-Societetens d. v. sekreterare Professor ANDERS CELSIUS kännedom om, att LINNÆUS "ägde en så oförläpelig hog för Lappland", och som i de af konungen nyligen stadfästade stadgarne för sagda vetenskapliga samfund var intagen en föreskrift, att för fäderneslandets undersökning i alla afseenden "skulle icke allenast några af Societetens Ledamöter sjelfva i Landsorterna omkring resa, at där hvad vederbör i äkt taga, utan ock förmå tillförlätliga män i Landet sig därutinnan biträda"²⁾, så lofvade CELSIUS att från detta sällskap söka utverka nödiga respenningar.

En dylik färd var den tiden förenad med mödor och faror, så stora, att man i våra dagar har svårt att derom göra sig en föreställning. Den betraktades då såsom ett nästan otillbörligt vågstycke, isynnerhet som, på grund af den då allmänt rådande obekantskapen med Lappland och dervarande förhållanden, de verkliga farorna för den stora allmänheten framstodo i mångdubbelt förstörad gestalt. Innan definitivt beslut fattades, ansåg sig LINNÆUS därför böra inhemta sina föräldrars råd och samtycke. "Modren affrådde, fruktande, att en så äfventyrlig resa skulle göra dess nyss erhållna glädje och hopp kort. Hon skrifver till honom, jemte flera bevekande skäl, denna clausel:

¹⁾ Allt, som härom publicerats, är en 6 sidor lång *Index Plantarum præcipuarum, quas in Itinere Laponico anno 1695 observavit Dr. Olaus Rudbeck, Filius*, som finnes intagen i *Acta Literaria Sueciæ* 1720. Deri meddelas ock afbildningar af »*Campanula serpillifolia*» (= *Linnæa borealis*) och »*Dortmanna lacustris, floribus sparsis pendulis*» (= *Lobelia Dortmanna*).

²⁾ Kgl. Maj:ts Stadgar för Kgl. Vetenskaps-Societeten i Upsala af d. 11 Nov. 1728.

"Uti ditt land du blif och bo,
Der bruka dig i en rätt tro,
Der skall dig Gud väl föda."

Men far stälde det till CARLS eget godtfinnande. "Du har ej mer än ett lif att sörja för", skref han, "finner du det blifva till din framtida befordran, så anropa Gud om hjälp! Han är allestädes, äfven i de vildaste fjellar. Förtrösta på Honom! Mina böner till Gud skola följa dig"¹⁾.

Resultatet af alla dessa öfverläggningar blef, att LINNÆUS den 15 December 1731 inlemnade en längre skrifvelse²⁾, stäld till Kgl. Vetenskaps-Societetens præses illustris [Riksrådet ARVID BERNH. HORN] samt de "Hög- och Walborne, Högwördige, Edle, Widtförfarne, Höglärde och Högachtade Herrar, Samtelige *Membra Societatis*". Håri framhåller han, att "såsom vårt k. fädernesland ej mindre, än alle andre högst florerande Republiqver, nu sedermera kan gratulera sig wara försedd med wettenskaps societet, hopsat af Dem, som favoritera och äga de största studier i hela riket, ty lærer ock oförgripel. föllia, såsom ett högst *necessarium consequens*, att äfwen vårt Sverige icke mindre, än någon annor ort i hela världen, får innom kort piqvera sig af allehanda adla wettenskapers största flor och erudition. I samma afsicht twiflar man ingalunda, med mindre äfven *Historia naturalis, præsertim patriæ*, som mehrendels alt här tills liggat uti ett tiokt mörker fördunklad, äfwen lærer blifwa genom sådane curieuses membrorum omsorg först och förnämst diluciderat". Företrädeswis förtjenar Lappland en noggrann undersökning, "helst såsom thetta i all mål så synnerl. från andra är differant". Dessutom "är dett en tract, som af de aldra älste *poëtis* och *historicis* så högeligen admirerads, antingen då det berömts eller lastats. Och nu sedermera, sedan *hela Europa*, ja nästan hela världen,

¹⁾ SAMUEL LINNÆI bref till JOH. HALLENBERG ^{20/2} 1778 (De la Gardiska Arkiv. IX).

²⁾ Finnes i original i Vet. Soc:s arkiv. Tryckt i *Carl von Linnés Svenska arbeten*, utgifna af E. ÄHRLING I p. 77.

uti Historia naturali är genomletad, ligger detta ännu liksom i dett grymmaste barbarie involverat, så att om inga ting finnes så många *fabulosæ traditiones*, som om dem, hvilka här äro allenast befintlige¹⁾. En mängd olika synpunkter angifvas derefter, hvarur en undersökning borde företagas, såsom Lapplands naturalster, der förekommande sjukdomar, lapparnes "underliga diet och spisordning", deras "*medicina domestica*" samt "oräknelige flere saker, dem man för kortheten skull ej specificerar".

Hvad särskildt beträffade Lapplands djurverld, torde väl af däggdjur ej många vara att finna, men deremot äro "de här befintlige så mycket sälsamare", t. ex. renen, fjällemeln, järffen m. fl., "om hwilka allenast hoos Historicos Naturales äro så många errores, att man dem allenast upräckna skulle trottna". Af foglar borde man deremot anträffa ett mycket stort antal arter, "emådan de hit från hela världen liksom uti ett allmänt *foro* ärl. samblas, på dett de här, frie från buller, uti ro måge värpa sina ägg och upföda sina ungar". "Och som detta land allestädes med stora strömar och floder är genomlupet, lärer otwiflacktig föllia, att här skall gifwas hwarie slags *curieuse* och tillförne aldrig beskrifne elr. bekante *Pisces*", och hvad anginge insekter, borde der, "om någon steds, om sommaren finnas öfverflödigt", då man af resandes berättelser hade sig bekant, "huru de folket öfverfalla, att mången där wid hiärtel. jämrar sig".

Äfven de andra tvenne naturrikena kunde hafva mycket att erbjuda, som förtjenade en närmare undersökning. Af växter funnos i Lappland, såsom Professor RUDBECK redan visat, "åtskillige rara och obekanta", men "besynnerligen de många species *Salicis*, som tillförne aldrig warit nämnda, hwilka med

¹⁾ Ett litet bevis härpå lemnar Vet. Soc:s protokoll för 28/s 1731, der det heter: »Uplästes Hr. M:r SOLANDERS relation om et Lappqwinfolek och en Lapp, som sägas wara förwända i sten. Hwarom Prof. CELSIUS lofwade vidare med honom correspondera, at få någon säkrare wisshet här om».

många andra fodra beskrifning". Likaledes vore anledning att antaga, "att ingen steds flere sorter af *Muscis*, hwar på Botanici nu för tiden äro så pickhogade, skulle ärnäs", "så att Botaniquen uti *muscis* . . . här skulle få ett anseeligt augment". — Hvad åter beträffade stenriket, så vore det redan känt, "hwad för dyrbare skatter af åtskillige slagz *Metaller* och *Stenar* naturen uti desse, långt under polstiernan aflägs rum fördolt", och det lede "ingen twifvel, med mindre långt härligare och nyttigare kunna ärnäs, där lyckan och konsten gjorde aliance". Dessutom "emedan denna orten är full med Jernmalm, lærer ock äfwen här finnas kostlige Vitriolwatn till *Surbrunnar* älr. annat känlige, törhända ock af andra och sålsamare egenskaper".

"Än widare wore här tillfälle att utforska, hwad Naturen uti de lefwande kroppar uträttar förmedelst den besynnerliga landets situation till rum, wäder och *effluvie terræ*, förutom den häftiga kiöldens och wärmens årliga omwäxlan etc."

Af allt hwad sålunda anförts "ser man klarligen" — förklarar LINNÆUS — "att ingen tract i världen kunde gifwa härligare observationer i alla tre Natursens rike, så att man där ifrån med godt samwete ej sig hålla borde". Önskligt vore därför, att någon blefve utsänd till Lapplands undersökande, "men så curieux som sama resa kunne blifwa, där en kiänlig här till utseddes, så fåfång wordo hon ock, där någon annor tit skickades". Af den blifvande resenären borde man därför fordra:

"*a.* Att han woro inföd *Swänsk*, att exteri ej hade orsak tillwälla sig, dett andra påkostat.

"*β.* *Ung* och lätt, at han des wigare kunde springa uppföre de brante bärg och åter neder i de diupa dalar.

"*γ.* *Frisk*, att han med större facilitet och nöje kunne dageligen idka sitt föresatta ändamål.

"*δ.* *Oförtruten*, som ej genom altför goda dagar blifwit commod, ty här fodras mästadels spasserande, lutande, hettas

och törsts utstående med många andra swårigheter, som ej giöra en lustresa för Cavailler.

ε. *Utan tjenst*, ty har någon commodare tjenst, så wett han nog utwällia dett bästa.

ζ. *Ogift*, som tors wåga sig på flotta öfwer floder etc. utan åtanka på faderlöse barn etc.

η. *Historicus naturalis* och tillika *medicus*, att han i alla dessa delar må hafwa bättre förstånd.

θ. *Förstå alla 3 Regna naturæ*, hku lærer vara swårare att finna än paradisfoglen, ty ibland alle wære botanicis äro få, som warit uti twänne riken hemma, men knapt en som ex professo warit i alla 3:ne duchtig.

ι. *Natus hist[oricus] naturalis* och ej *factus*, ty dett är träffeligen, huru de differera, då de komma till practiqven, som jag med oräkneliga exempel kan bewisa.

κ. *Ritare*, att des bättre adumbrera, hwad sålsamt som sig wisar".

En så beskaffad person skulle enligt LINNÆ åsigt vara den bästa att utsända på den ifrågasatta forskningsfärden, "men att få någon här i Sverige med alle desse nödige requisita instruerad, är en sak, som jag håller altför swår, om icke aldeles omöglig". I brist på någon bättre erbjuder han sig sjelf att företaga Lapplandsfärden, då han åtminstone eger de förnämsta af ofvan angifna egenskaper. Särskildt söker han uppvisa, att han besitter tillräckliga kunskaper i botanik och zoologi, samt förklarar sig villig att, om så påfordras, låta sig deri examineras. I mineralogien, som han studerat hos Professor STOBÆUS, medgifver han sig dock ej vara "så duchtig, som nödwändigt woro", men denna brist kunde afhjelpas derigenom, att han "reser åter på ett par månader till Lund".

På grund af det sålunda anförda hemställer han, att 600 daler kopparmynt måtte honom beviljas till företagande af en resa till Lappland under följande sommar, "helst som jag då är ledig och frij, men kan ej för medehllöshet få resa uht att widare idka mina påbegynta studia medica". För alla de med resan förenade mödorna och farorna förklarar han sig "ästunda

ingen ting, allenast will hafwa sig hoos Kongl. Societeten recommenderad att få niuta något resestipendium sedan, på dett han må kunna absolvera sina studier”.

Få dagar efter inlemnandet af denna ansökan afreste LINNÆUS, såsom i det föregående¹⁾ blifvit omtaladt, till Småland, der han i föräldrahemmet tillbragte julen och påföljande Januari månad. Den 2 Februari begaf han sig till Lund ”för att se sin förrige kiäre STOBÆUS och att informera sig uti mineralogicis”. Denna färd visade sig dock vara utan egentlig nytta, då det snart befanns, att ”STOBÆI method kom ej öfver ens med LINNÆI hufwud” samt att dennes samling ”bestod mäst af petrificater”, hvilka för den påtänkta resan saknade någon betydelse. Han återvände därför snart till Stenbrohult, dit han kom d. 14 Februari och der han vistades till mot slutet af följande månad. Hvarmed han derunder sysselsatte sig, derom vet man intet, förutom att han sammanskref sin *Adonis Stenbrohultensis*²⁾, samt att han något egnade sig åt läkareyrkets utöfvande. Bland dem, som han här vårdade, voro hans moder, om hvilkens sjukdom han redan före sin afresa från Upsala erhållit underrättelse, och hans yngsta syster, som angripits af smittkopporna. Begge hade han glädjen att se återställda till helse.³⁾ Dessutom är det antagligt, att han med föräldrarne rådslog om sin tilltänkta resa; måhända användes ock en god del af tiden till en välbehöflig rekreation efter de föregående årens forcerade arbete.

¹⁾ Sid. 104.

²⁾ Se ofvan sid. 17.

³⁾ Den kur, som han lät sin syster undergå, omtalade han sedan som professor på sina föreläsningar. Såsom betecknande för medicinens ståndpunkt den tiden i vårt land, må följande anteckning af en åhörare här finna plats: »Arch. och Ridd. berättade, huru han, då han war student, kom å propos hem, då hans yngsta syster låg i kopporna; ingen tänkte på dess lif; de wakade öfver henne. Herr Arch. med, (såsom *miles inermis*) lät slagta et får, det största der fans, och lade henne deri. Sen hon legat der 5 å 6 timar, begynte yran gå bort och kopporna slå ut. Hon blef frisk och lefde många år sedan». (*Notata subitanea* under Arch. och Ridd. VON LINNÆS föreläsningar öfver Diæten af O. BJURBÄCK; afskrift i Ährlingska samlingen).

I slutet af Mars syntes våren redan göra sitt inträde vid Stenbrohult, hvadan LINNÆUS skyndade upp till Upsala. Dit anlände han d. 1 April, men fann der stark vinter ännu råda. Detta var dock ej den enda missräkningen, som der väntade honom; en vida svårare var den, att angående den lappska resan ännu intet var afgjort. Sedan hans ansökan till Kgl. Vetenskaps-Societeten inlemnades, hade visserligen sammankomster inom densamma hållits d. 19 Februari, d. 8, 18 och 20 Mars samt d. 1 April, vid hvilka alla LINNÆI begge gynnare, RUDBECK och O. CELSIUS, varit närvarande, men icke ett ord talades — efter protokollen att dömma — om något understöd åt LINNÆUS för verkställande af den föreslagna färden. Han såg sig därför nödsakad att inlemna en ny, d. 14 April dagtecknad skrift, hvori han erinrar om sitt förut inlemnade "project till en resa åht Lapmarken uti nu instundande sommar, den samma uti Historia naturali att dilucidera". Antagligen på grund af "hvad af någre Herrar Sociorum privata meningar inhemtats", förklarar han, att, "såsom staten måste indragas så noga som någonsin kan", så nedprutar han det begärda rese-anslagets storlek till 450 eller aldra minst 400 dlr kpmt. Han beräknar resans längd till 240 mil à 8 styfver milen, den behöfliga tiden till 20 veckor à 2 dlr. smt. och kläder, skodon m. m. till 14 dlr smt¹⁾, hvartill dessutom skulle komma kostnader för "mycket annat, som här ej kan specificeras, till wägwisare, nathärberge, dubbla pgr. genom städerna etc."

Denna skrifvelse gjorde åsyftad verkan. Redan följande dag, d. 15 April, hölls sammanträde, och då "uplästes 2:ne Hr LINNÆI suppliiver", "hvarpå resolverades, at bemelte LINÆUS (sic!) bewiljas utaf Societetens intressemedel 400 dlr kpmt til resepenningar"²⁾. Denna summa var visserligen alltför ringa

¹⁾ 1 dlr smt = 32 öre (eller styfver) smt = 3 dlr kpmt = 1 kr. 33 öre i nuvarande mynt.

²⁾ Vet. Soc:s protokoll på denna dag. — De personer, som hafva hedern af att hafva deltagit i detta beslut, voro Landshöfdingen BRAUNER,

för det afsedda ändamålet, men Societeten gick dock så långt, som möjligt var. Då nemligen enligt den i räkenskapsboken intagna redogörelsen för tiden 1727—d. ^{30/6} 1732 inkomsterna utgjorde 1556 dlr 12 öre, men utgifterna (deri inbegripet LINNÆI reseunderstöd) 1554 dlr 25 öre kpmt, så blef kassans hela be-hållning — utom grundkapitalet — endast 1 dlr 19 öre samma mynt. — Underrättelse om det fattade beslutet afgick d. 23 Apr. till Præses Illustris, Riksrådet ARVID HORN, som d. 2 Maj här-till gaf sitt "samtycke och bifall". Till yttermera visso lät Societeten i Posttidningen d. 1 Maj bland legala tillkännagif-vanden meddela, att hon beslutat "at låta dilucidera Lapland uti Historia Naturali" och att härtill "CARL LINNÆUS är utwald, hwilken i 2 åhr agerat publicus Docens uti hort. Academico och nu sig påtagit att genomleta alla trø Natursens rijken" och dessutom "inwånarnes underliga lefwernesart och den deraf föliande hälsans förmoner och olägenheter".

Härmed var resans företagande en afgjord sak, och det återstod blott att afvakta, att den ovanligt långa och stränga vintern skulle upphöra. Denna väntetid användes till anskaf-fande af nödig utrustning ¹⁾. Hurudan denna var beskaffad, framgår af LINNÆI under resan förda dagbok, hvori han be-skrifver, huru "jag lagade mine saker och klädde mig i föl-jande mondeur:

Klädren voro altså en liten räck af västgötatyg, utan fäller med små uppslag och krage af sjag. Byxer helt nätte af skin, piskperuque. Carpuss af bastgrönt; stöflekånger på fötterna. En liten väska af läder, $\frac{1}{2}$ aln lång, något kortare i bredden, af mentat läder, med ygglor på ena sidan att binda henne fast och hänga henne på sig; uti denna lades 1 skjorta, 2 par halfarmar, 2 nattkappor, bläckhorn, pennhus, microscop,

Archiatr RUDBECK, Domprosten O. CELSIUS, Professorerna KLINGEN-STIERNA, AND. CELSIUS och ALSTRIN.

¹⁾ En resa, som LINNÆUS företog till Stockholm d. 4 och hvori-från han återkom d. 10 Maj, stod antagligen i samband härmed.

perspectiv¹⁾, florhufva att fria sig för mygg. Detta Protocol. En hop inhäftadt papper att lägga örter uti, bägge i folio. En kam, min Ornithologie, Flora Uplandica och Characteres generici. Härsvängaren satt vid sidan och en liten handbössa emellan låret och sadelen. En 8-kantig käpp, på hvilken mensuræ utsattes, en plånbok i fickan med pass från Cancelliet i Upsala och Societetens recommendation²⁾.

Så enkelt utrustad och med så svag reskassa begaf sig den unge studenten med friskt mod ut på sin långa, besvärliga färd. Då denna till sina resultat utan tvifvel är den viktigaste, som någonsin inom vårt land blifvit företagen, är det tillbörligt, att en utförligare redogörelse för densamma här meddelas³⁾.

Det var Fredagen d. 12 Maj⁴⁾ 1732 kl. 11 f. m., som LINNEUS, då "25 år gammal på ett halft dygn när", lemnade Upsala. Genom dess "norre tullport" red han ut, följande den mot norr gående stora landsvägen.

Det var en härlig vårdag. "Himmelen var klar och varm, västanvädret svalkade med en behagelig pust och en dunkel färg begynte från väster betäcka himmelen". "Nu stod vinterrågen 1 kvarter hög och kornet hade nyligen utvist ett blad. Björken begynte nu spricka ut och alla löfträ visa sina löf, förutom alm och asken". Väl syntes ännu endast ett fåtal

¹⁾ Med microscope afses här en enkel loupe, med perspectiv kikare. De i det följande omnämnda böckerna voro hans egna manuskript.

²⁾ Detta öppna rekommendationsbref meddelas såsom bilaga 1.

³⁾ Detta synes äfven vara lämpligt ur den synpunkten, att ingen reseskildring hittills blifvit lemnad med anlitande af LINNÆI först 1889 på dess originalspråk tryckta dagbok. Åtskilligt, som i det följande medtagits, torde måhända saklöst kunnat utlemnas, men det kan dock tjena till att belysa olikheterna mellan dåtida och nuvarande förhållanden.

⁴⁾ Efter gamla stilen, d. 23 efter den nya. Alla i detta kapitel angifna data äro efter gamla stilen.

vårväxter i blomning, men det var dock uppenbart, att "nu begynte hela marken fagna sig och le, nu kommer sköna Flora och soffer hos Febus". Så länge slätten varade, hördes, huru "lärkan sjöng hela vägen för oss, darrande i luften;

Ecce suum tirile, tirile, suum tirile tractat".

Sedan 5 fjerdingväg tillryggagats, "begynte skogen allt mehr och mehr tillta; den ljufva lärkan, som tillföre uppehållit våra öron, öfvergaf oss, men åter en annor emottager oss i skogen med lika stor compliment, näml. kleran, *Turdus minor* ¹⁾, h:kn då hon på högsta grantoppen spelar för sin käresta, äfven låter oss fagna oss der af, ja hon stämmer så högt in med sina diverse toner, att han ofta mästrar näcktergalen, sångarnes mästare". — Det rådde, såsom af dessa citat från dagbokens första sidor framgår, en frisk, förhoppningsfull vårstämning i hela naturen och i den ensamme ryttares bröst.

Resans allra första — liksom äfven dess sista — del erbjuder föga af intresse, hvarför härom endast obetydligt behöfver sägas. Om färden genom Upland må derfor endast antecknas, att LINNÆUS under vexlande solsken och regn kom fram till Dalelven, besåg Elfkarlebyfallet samt fördes — sedan han ordentligt uppvisat sitt pass — af färjkarlen öfver elfven. Gefle ²⁾, dit han snart anlände, lemnade han d. 14 "efter gudstjensten" ³⁾, sedan han af Landshöfdingen och Secreteraren fått ett godt respass" med åtföljande order till alla deras underlydande att på allt sätt främja hans förehafvande. Färden fortsattes sedan genom Gestrikland. Det märkvärdigaste, som härunder inträffade, var att i Hamrånge "alt folket talte ganska mycket om ett rart träd, som växte i en täppa brede vid vä-

¹⁾ Klera = småländsk benämning på talltrasten.

²⁾ I denna stad fanns då »det sista Apotheqvet i nordén och Doctor siste Provincialis».

³⁾ Af dagboksanteckningarne framgår, att LINNÆUS om sön- och helgdagar låg alldeles stilla eller åtminstone ej fortsatte sin resa förrän efter gudstjenstens slut.

gen, det många hade sett, men aldrig någon känt. Somliga sade det var en apel, af en tiggande trollkåring förbannat". LINNÆUS "skyndade sig om morgonen att vara uppe med solen" för att få se denna raritet, hvilken han till sin öfverraskning fann vara intet annat än en alm, "till ett visst document, att *Ulmus* ej växer här ordinairt".

I Helsingland, som derefter genomförs, besåg han noga "det kosteliga järnbruket Iggsund", i hvars tvenne hammare "gingo Vulcani skjortegossar och gjorde mästestycke af sin profession". Sedan han d. 16 passerat Hudiksvall, fick han göra första bekantskapen med några representanter af det folkslag, bland hvilket han skulle finna sina sommarvänner, i det att han nära Medelpadsgränsen sammanträffade med 7 lappar, "som körde sina renar 60 à 70, hvilka hade sina späda lamb". På tillfrågan, "hur de kommo att vara här nedre", svarade lapparne "sig här vid hafssidan vara födde och här vilja dö; talte god svenska".

Knappt inkommen i Medelpad, erhöll han nya helsningar från fjällen: tvenne snöripor sågos vandra på landsvägen, men som han ej kom dem inom skotthåll, fick han åtnöja sig med att "considerera dem med perspectivet". Snart fick han ock se "det stora *Aconitum hirsutum galea angusta* ¹⁾", hvilket Bönderna kallade Giske eller Gisk och hvilket sedan blef så gement som ljungr. Här frestades han ock att för en stund lemna landsvägen och hästryggen för att bestiga "det högsta härget i Medelpad Norbyknyhlen eller Norbykullen kalladt, sannerl. ett högt berg". Sedan han vid Norby bundit sin häst vid en der befintlig runsten, begaf han sig, åtföljd af en ledsagare, uppför berget. "Med stor möda och trötsamhet", säger han, "hinde vi omsider öfverst på knylen åt västra sidan. Här uppe hade invånarna i ofridstiden med Ryssen sin vakt och skulle dageligen ett par vara här uppe, ty hafvet sågs långt bårt åt. Här stod en hel hop lång ved

¹⁾ Tyrshättan, *Aconitum septentrionale*.

uprättad och öfver uppå en stång med en tjärtunna öfverst uppe, hvilken skulle af vaken antändas, så snart fienden ankom eller landsteg, ty detta bärg sågs hela långa trakten och många milen bort åt". Nedstigandet försiggick på den brantaste, södra sidan, hvilket ock aflopp, utan att någon olycka inträffade. Utbytet utgjordes af "allehanda slags rare örter", särskildt flera olika former af *Viola tricolor*, samt ett ufbo med trenno ungar.

Resan mot norr fortsattes sedan och var ingalunda fri från obehag. Under färden genom Medelpad hade LINNÆUS den oturen att ej erhålla en enda häst, som ej en eller flera gånger stupade, och en gång blef han härvid så svårt slagen, att det knappt var honom möjligt att åter komma upp i sadeln. Den mängd stenar och mineral, som han redan hopsamlat, vållade honom äfven stort besvär att frakta, hvadan han var glad att i Hernösand få inpacka och qvarlemnna desamma för afsändning vid tillfälle till Upsala.

Landsvägen gick i Medelpad nära stranden, och LINNÆUS "åskådade med ynkan fragmenta af olyckeliga fartyg, som ej kunnat blidka Neptunum, hvarken genom löften eller offer, hvarken bön eller klagan, hvarken gråt eller suckan"¹⁾. Mot aftonen d. 17 ankom han till Sundsvall, "hvilken stad är en liten fläck, [som] ligger mellan 2:ne höge backar", samt vidare till Fjähl, der han d. 18, Kristi himmelsfärdsdag, "låg öfver, dels för högtidenes skull, dels för sin trötta och skakade kropp att litet ställa till rätta". Följande dag gick färden vidare, och ett besök gjordes på Brunäsberget "uti en crypta, den naturen såsom ett hus i sjelfva berget gjort Här sades en ogerningsman sig uppehållit ett par år, utan att någon visst af honom". Kort derefter lemnade LINNÆUS "Medelpad med sin

¹⁾ I sammanhang härmed omtalas i dagboken en student, som under sin resa från Stockholm till Åbo »blef så af Neptuno frästad, att han [sedan] hädre gick landvägen åt Österbotn, Torne, Wästerbotn etc. till Stockholm till fots, än på en dag eller 2:ne förtro sig den elake och otrogne Neptuno».

Napellus ¹⁾ och sandfulla vägar", hvarefter i Ångermanland "straxt begynte på landsvägen stora och djupa backar visa sig, att man med möda tordes rida ned för dem". Hernösand passerades hastigt, och vid Veda sattes han medelst en färja öfver "stora Ångermannaåen", som dock der "är ett *sinus maris* och ej någon rätt å".

Följande dag, d. 20 Maj, var LINNÆUS utsatt för en fara, som lätteligen kunnat göra ett brådt slut på hans färd. Jemto vägen låg, såsom han berättar, "ett grufveligt brant och högt berg, Skulberget kallat, uti hvilket var en crypta. Jag hade lust gå dit, men folket sade det vara omöjligt; jag fick med stor möda ett par karlar med mig, som mig visa skulle; vi klöf up för klipporna, kröp, asade, drog oss fram, nu åter nedföre igen, efter ingen väg gafs längre; vi tog i en af buskarne eller småstenarne med en hand, hvilken om han fallerat, som lätteligen ske kunnat, hade varit *actum de vita nostra*. Jag följde den ena ett stycke, hvilken kröp upp före en brant klippa; [då] såg jag den andra gå lyckeligare, ty sökte jag draga mig litet. Rätt som jag var kommen 1 aln ifrån, slapp en klippa lös för den förra och slog neder rätt der, som jag skolat gått efter, så att elden och röken lyste. Hade då jag icke, *æterni conditoris consilio*, ändrat vägen rätt som jag gjorde, hade aldrig något pip hörts af mig. Straxt der på kom ett annat fragmentum; jag vet ej, om karlen, som gick förut, gjorde sådant med vilja. Änteligen helt utmattade hinte vi upp till hålet, som var midt på berget. Här, som jag tänkte få något curieux, fant jag intet mer än ett hus i berget, gjordt som en rundel eller hvalf, hvilket var högt 14 pedes, bredt 18 pedes, långt 22 pedes Paris."

Efter denna utflygt fortsattes landsvägsridten. "Straxt på Schulaskogen fick han wintren 3:dje gången igen, som här låg med starkt före", och då han d. 23 kommit öfver gränsen till Westerbotten, syntes ingen enda blomma utom *Caltha* och

²⁾ *Aconitum septentrionale*.

ångull. Dvärgbjörken var ytterst allmän, men visade intet tecken till vare sig hängen eller blad.

Den 24 anlände han till Umeå, som då var "en liten stad, som ännu ej väl reparerat sig efter det skadestånd han led af fiendens eld, då han totaliter blef afbränd". Här besöktes Landshöfdingen Baron GRUNDEL, "hvilken undfick honom helt väl och är ett mönster af fromhet". Som denne hade en öppen blick för företeelserna i naturen, hade han "åtskillige curieuse saker" att omtala för LINNÆUS och viste denne sin trädgård, hvori han lyckats odla några prydnadsväxter, bärbuskar och köksväxter, bland hvilka senare äfven voro potatis, som dock "blifver här ej större än valmog", och tobak, som "läter med största möda i bästa år drifva sig till frö". Före LINNÆI afresa från Hernösand erhöll han af Landshöfdingen en öppen order till alla, som egde någon offentlig anställning i Lappland, att de ej på något sätt skulle hindra, utan tvärtom så mycket som möjligt främja den unge naturforskarens reseplaner.

Hittills hade väl banade vägar följts, och färdens i och för sig sjelf hade icke erbjudit några egentliga svårigheter, om man bortser från stundom rådande regn, bläst och kyla samt den trötthet, som måste blifva en följd af en under 14 dagar fortsatt ridt. I Umeå ansåg han sig emellertid böra söka snarast möjligt komma upp till Lappland. Förgäfves afråddes han derifrån, emedan han omöjligen kunde komma fram ens till Lycksele nu under våren, då issörja fylde de vidsträckta mossarne och vårfloden kunde väntas när som helst göra elfvar, åar och bäckar mycket svåra att passera. LINNÆUS stod dock fast vid sitt beslut, "tröstande sig med SALOMONS ord, det ingenting är omöjligt under solen". Antagligt är dessutom, att det var företrädesvis Lapplands södra delar, som han ville besöka, emedan han hade den föreställningen, att sydligare fjäll borde ega ett större antal sällsynta växter, än mera nordligt belägna. Det var först under resan i Dalarne (1734), som han insåg, att han härutinnan misstagit sig ¹⁾.

¹⁾ *Flora Dalekarl. p. VII.*

Alltså begaf han sig d. 26 från Umeå för att nå upp till Lycksele lappmark. Redan färdens början var allt annat än lofvande, ty det regnade, hvilket sedan fortfor till midnatten följande dag. Detta var dock ett relativt obetydligt obehag, liksom ock det förhållandet, att han "miste nu den commoditet han tillförne egt att på gästgifvaregårdarne få comendera häst", under det att han nu "måste med mycken lämpa bönfalla om häst". Värre var, att "vägen blef allt mer och mer vidrog, att han med lifsfara satt på hästen, som snafvade emellan stenarne vid hvart annat steg". "Jag fördes nu fram", skrifver han, "på bivägar, att icke raggen skulle finna mig igen. Nu begynte jag önska mig camerad eller ega den friheten, att få skakas af hästen på landsvägen, att hjertat måste lossna". Sådan var redan den första dagen.

Den andra blef ej bättre. Derom förtäljer dagboken: "Vid middagstiden gaf jag mig på vägen, som jag tillstår var så svår, att jag aldrig känt dess make, ty alla elementer voro mot mig. Vägen var sten på sten med stora implicerade trä-rötter; der emellan voro djupa hålör fulla med vatten, ty regnet och kälén, som gick nu ur jorden, hulpos åt. Trä-qvistarne hängde uti ögonen, hvar jag reste, helt fulle af regn. Der som smala björkar stodo, voro de nederböjde, att man för dem med största möda måtte komma fram; de långlifvade tallar, som uti så många år upphöjt sig öfver andra, lågo tvärs och korsvis kastade . . . öfver vägen. Bäckarne, som runno här och der, voro rätt djupa och broarne öfver dem söndermultnade, att man med lifsfara satt på en stapplande häst Dessutom att alting skulle vara svårt, blef jag satt på en häst utan sadel, med bolster på, ej heller betsel, utan ett rep bundet om understa maxilla¹⁾, och så reste jag till fjälls". Denna dag hann LINNEUS till Teksnäs.

Tredje dagen for han till Granön, hvarifrån han bätledes skulle begifva sig till Lycksele. Detta omöjliggjordes dock

¹⁾ Underkäken.

dels af stark bläst, dels deraf att båtfolket höll på att göra bön och läsa uti en postilla anda till kl. 11, och sedan kunde man ej på dagen medhinna de 5 milen till Lycksele, hvilket varit önskligt, emedan på vägen dit icke fanns någon gård, der man kunde få hvila. LINNÆUS var dock ej missbelåten med detta uppehåll, ty han fick derunder tillfälle att noga undersöka och beskrifva en nyss skjuten bäfver.

Den 29 skedde afresan från Granön i en hüp eller lappbåt, och färden var synnerligen angenäm. "I soluppgången var träffeligt nöje se uti den stilla floden, som hvarken Najades med sin flod eller strömmande, ej heller Æolus med sitt fräsande oroat, huru skogen, som låg på bägge sidor, viste för dem resandom ett underjordiskt rike i vattnet. På bägge sidor lågo stora hedar, branta åt åkanten, med buskasier utsirade, hvilka i vattnet viste en jord, som var brant, men sluttade ifrån oss liksom en underjordisk jord". Snäppor och andra vadare-foglar sprungo på stränderna och stora, hvita svanor kämpade med hvarandra på vattnet.

Sedan Lappmarksgränsen passerats och elfven genom forsar blifvit "impossible att segla uppföre", började man att färdas på det för dessa trakter karakteristiska sättet, i det att, sedan man lagt i land nedanför forsen, roddaren tar sin matsäck på ryggen, uppdrager den lätta "häpen" och bär den, hvalfd öfver hufvudet, öfver land till ofvanför forsen, hvarvid han "springer så med den öfver både berg och dalar, att raggen knapt honom följa skulle". LINNÆUS sjelf gick efter, bärande sina saker, men utan att därför försumma att aktgifva på de djur och växter, som under vandringen öfver land visade sig. En förteckning öfver de vid Tuken- [Tuggen]-forsen iakttagna växterna är synnerligen anmärkningsvärd därför, att der för första gången namnet *Linnaea* förekommer; på andra ställen i dagboken, liksom i äldre Linneanska manuskript, talas deremot alltid om *Campanula serpillifolia*, *Nummularia norvegica* e. d.¹⁾.

¹⁾ Det framgår här af, att LINNÆUS nu kommit till insigt derom, att denna växt ej kunde föras till klocke- eller något annat bekant

Först d. 30 på aftonen ankom LINNÆUS till Lycksele, der han gästfritt och vänligt mottogs af Kyrkoherden OLA GRAN och dennes hustru. Dessa visade sig mycket "angelagne om hans förmån" och sökte att öfvertala honom att hos dem kvarstanna, till dess ett större antal lappar kommit till Lycksele och der fått såväl se LINNÆUS, som ock genom tillkännagifvande från predikstolen erhållit upplysning om ändamålet med hans färd. Utan detta försiktighetsmått kunde olycka lätt inträffa, ty "lapparne voro infidele att förtro sig, emedan de ofta taga till bössan, då någon ovetandes till dem kommer". De hade t. o. m. satt en bössa på prestfruns bröst, då hon en gång oförmodadt hade kommit till dem. Följande dag, som var Pingstdagen, "var ingen lapp vid kyrkan, emedan gäddan lekte som bäst, hvilket är deras skörd", men till böndagen, d. 8 Juni, voro de att i stor mängd dit förvänta, emedan de eljest måste böta 10 dlr. smt. och dessutom tre söndagar stå kyrkplikt ¹⁾. Vid närmare eftersinnande afrådde dock värd-folket detta uppehåll i Lycksele af fruktan för vårflodens väntade inträffande och deraf alstrade svårigheter ²⁾.

släkte, utan borde bilda ett nytt sådant. I tryck framställes *Linnæa*-släktet första gången i hans i Holland 1737 utgifna *Flora Lapponica*, och den holländske botanisten Dr. J. F. GRONOVIVS uppgifves der såsom namngifvaren. — Lektor A. N. LUNDSTRÖM säger sig ingenstades hafva sett denna i Norrland vanliga växt så ymnig och frodig, som i Umans elfdal och just vid Tuggens vattenfall. LINNÆUS angifver ock, att han i Ume lappmark sett *Linnæa* med refvor af ända till 18 fots längd.

¹⁾ Ej underligt därför, att »de arma lappar beklagade sig öfver bönedagen om våren; de måste ofta, då ännu hvarken bär eller brister, öfver med största lifsfara, ja gå uti vattnet till armarne, ofta halldöda». *Quod nimis durum est*, tillägger LINNÆUS.

²⁾ Såsom bevis på läkarekonstens dåvarande ståndpunkt må följande ur dagboken här finna plats: »Här var en qvinna, som jämmerligen plågades af grodor, hvilka hon druckit i vatten, då de voro rom förleden vär. Hon kände, att de voro tre; hon hörde dem gjö [= qvåka] och andra som suto jämte; hon stillade något sin pina med brän-

Gudstjensten bevistade han Pingstdagen i kyrkan, som "var träffel. miserabel, af ~~tril~~ så att då det regnar, blifver man helt våt, lik en lada med bänkar så låga, att man måtte blifva krumpen". Derefter begaf han sig åstad med Sorsele till bestämelseort. I början gick färden utan egentliga besvär; det enda, hvaröfver han härunder — liksom ock flera gånger framdeles — uttalar sin missbelåtenhet, är det sätt, hvarpå skogarne behandlades. Någon skogssköfving förekom då så mycket mindre, som i stället de "stora skogarna af tall stå öde och fäfånga, ty ingen behöfver timret, hvilket faller omkull och ruttnar bort"; på andra ställen växte tallar, "höga, kikandes på stjernhvalfvet", men bland dem "lågo skönaste timmerstockar ända längs, tvärt före, på sides etc., att man knapt framkomma kunde, hvilka blåsten kullkastat. Detta land kom mig före som *domicilium* Pans". Upprepade gånger undrar han, om det "ej skulle meritera göra tjära och beck häraf", på det att skogarne måtte komma åtminstone till något gagn.

Färden började snart blifva besvärligare, och LINNÆ följelagare, en svensk nybyggare, "måste gå i strömmen och draga båten efter sig $\frac{1}{2}$ mil på en gång. Det var därför nödvändigt att uppsöka en lapp, som kunde hjälpa dem vidare. Efter att förgäfves hafva vandrat från den ena af lapparne öfvergifna platsen till den andra, kände sig LINNÆUS så medtagen af trötthet, att han, med fara att i den vilda skogen ej kunna af sin följelagare åter påträffas, måste låta denne ensam fortsätta efterspaningarne. Detta lyckades till sist, och han återkom med en lapp, med hvilken LINNÆUS visserligen ej kunde tala ett ord, men som vänligt förde honom till sin koja, undfågnade honom med fisk och friskt vatten — det enda, som på denna tid af året var att erhålla — samt derpå ledsagade honom till sin närmaste granne. Han fördes derefter

vin, salt dogo de intet af. En likaledes hade för några år sedan haft samma passion och tog per hazard in 3:ne *nuces vomicas* [= räfkakor], blef bra, men denna hazarderar ej. Tjära rådde jag här till, det hon tillförne brukat, men hon kastar straxt upp».

från lapp till lapp, och med deras tillhjälp kunde färden fortsättas på det förr omtalade sättet medelst rodd och båtens bärande förbi forsarne, först uppför Umeelf och sedan dess biflod Juktan. Härunder kommo de slutligen till en så lång och häftig fors, att man måste lemna båten och börja en både lång och besvärlig vandring "*per montes et fontes, per calles et valles*".

Vedervärdigheterna började nu (d. 2 Juli) att blifva väl stora, och snart befann sig den unge naturforskaren i en belägenhet, så obehaglig, att den öfvergick allt, som han både förut och efteråt under färden fick utstå. I sin dagbok skriver LINNÆUS härom följande:

"Äntel. kommo vi till ett *sinus*¹⁾, som gick in af åen. Det måste vi vada öfver, up till nafveln i kalla vattnet. Då vi kom midt på, var der en strok, så djup, att den djupaste stång knapt räckte botnen. Här måste vi lägga öfver en stång att gå på i vattnet med största lifsfara; jag tyckte mig då stå ut en farlig sak". — —

"Straxt efter begynte myrar, som mest stodo under vatten²⁾, dem vi måste gå en hel mil, tänk med hvad möda; hvart steg stod vattnet upp till knäs; råkade vi ej på *tofos*³⁾, gick längre. Somligestäds gick djupet utan botten, att vi måste vända hela trakten om. Våra kängor voro fulla med kallt vatten, ty kälen låg på somliga ställen. Hade jag skolat utstått detta för ett *delictum capitale*, hade detta straffet varit crudelt, men hvad skall jag nu säga? Jag önskade då aldrig hafva påtagit mig denna resan. Och på det alla elementer skulle vara contraira, regnade och bläste till. Jag undrade sjelf, att jag med lifvet kom öfver, dock *maxime delassatus*. Sedan vi sökt den nya lappen allestädes *frustra*, satte vi oss

¹⁾ En grundare vik.

²⁾ Det hade ett par dagar varit mycket varmt, så att is och snö börjat smälta. Vårfloden i Ume-elfven hade ock börjat inträda.

³⁾ Antagligen felläsning i stället för tufvor. *Tofus* = tuffsten.

nider, sedan kl. var 6 om morgonen, vrede våra våta kläder och torkade vår kropp, fast kalla nordanvädret skadade oss så mycket på ena sidan, som elden brände på andra och myggen stucko *ad latera*. Nu var jag *itinere satiat*. Hela denna lappens land var mest myra, *hinc vocavi Styx*. Aldrig kan presten så beskrifva helvete, som detta är ej värre. Aldrig har poeterna kunnat afmåla Styx så fult, der detta ej är fulare. *Stygiū penetravi*. Vi gingo åt villa marken, ej vetandes hvar. . . . [Min följeslagare], som ej här varit på 20 år, gick åstad, då jag hvilade mig vid elden, att söka efter [en annan lapp]. Jag önskade nu ingen ting mer, än att få resa floden tillbakas, men jag fruktade att gå vägen till håpen igen, ty jag visste min kropp var ej järn eller stål. Jag önskade få gå 8 mil af 10 i torr väg tillbakas till håpen, men gafs ej tillfälle. Lapparne, som äro födde att slita ondt, såsom föglar att flyga, jemrade sig, att de aldrig så varit framme; jag yukade dem⁷. — Den plats, hvarest de då befunno sig, var Lycksmyren, så kallad, emedan från densamma flyter en bäck till Lycksöle. LINNÆUS ansåg dess namn böra ändras till *Olycksmyren*.¹⁾

¹⁾ Lektor A. N. LUNDSTRÖM yttrar derom följande: »Lycksmyren . . . är belägen mellan Jukta-elfven och Windeln. Den eger en ofantlig utsträckning och håller sannolikt 10 svenska mil i omkrets. Då jag sistliden sommar (1877) besökte dessa trakter, hade jag tillfälle att pröfva de svårigheter, hvarmed en vandring i denna myr äfven nu för tiden är förenad. Är marken upptinad, nedsjunker foten för hvarje steg djupt i den af jernhaltig ockra färgade gytjan. Underbart är i sanning, att LINNÆUS med sin utrustning kunde taga sig fram så, som han gjorde. Hade han der stannat ännu någon tid, tilldess det öfversvämmande vattnet hunnit upptina den frusna marken, så hade det nog för honom varit omöjligt att komma derifrån. De naturförhållanden, han från detta ställe skildrar, öfverensstämma fullkomligt med de nuvarande. Lycksmyren är fortfarande en stor, glest skogbevuxen, sumpig slätt, med enformig flora och myggfauna. Här och der vid horisonten synas ofta vissa, liksom af tätare skog bevuxna ställen locka vandrarn med hoppet om en mindre besvärlig väg — men då han dit framkommit, upplöser

"Vi väntade" fortsätter LINNÆUS, "långt på dagen [d. 3 Juni] inemot kl. 2 efter middag efter den utskickade lappen, som omsides kom helt trött, hade sökt så många *stabula*¹⁾ fåfängt. Med honom kom ett folk, jag visste ej, om det var man eller qvinna. Jag tror aldrig, att Poëten så nått afbildat en furia, som icke denna bättre henne representerade, att man ej utan orsak måste tro, att hon var kommen från Styx. Hon såg ut helt liten, ansigtet var helt svartbrunt af rök, ögonen bruna, lysandes, ögonbrynen svarta, håret helt becksvart och omkring hufvudet nedslaget; här på satt en röd, platt mössa, kjortelen var grå, och i barmen, som såg ut likt grodskinn, hängde långa, slankande, bruna bröst, men messingmalljor²⁾ stodo omkring. Omkring *sinus*³⁾ hade hon en gördel, på fötterna kängor. Jag blef rädd af hennes första åskådande.

Sjelfva furian talar dock till mig med veksamhet och med-yukan:

'O tu stackars karl, hvar för en svår ödets vilkor har drifvit dig hit, dit ingen förr vågat sig, jag har ännu ej sett främmat? Tu stackars karl, hur har du kommit hit och hvart vill du? Ser du hvad för boningar vi hafvome, ser du med hvad för möda vi kunnome komma till kyrkan?'

Jag frågade henne väg att komma någon hvart, antingen fram eller tillbakas, dock ej den jag kommit dit. 'Nej, du karl, du måste tillbakas samma väg du kom, ingen annor väg gifs; den slipper du intet. Ej heller är dig möjligt gå vidare, ty åen flödar allt för starkt. Af oss får du ingen hjälp till din resa, ty min man är sjuk, som dig skulle mottaga, utan kan du komma till nästa granne, som ligger 1 mil här från, kanske, der du finner honom igen, han hjälper dig, men jag tror det är alldeles fåfängt'.

sig skogen i samma enformiga slätt och ett nytt narrspel visar sig på ett annat ställe vid horisonten.»

¹⁾ Lappkojor.

²⁾ Maljor = prydnadsringar.

³⁾ Medjan.

Jag frågade, huru långt var till Sorsele. — 'Det vete vi ej', svarade hon, 'dock kommer du ej dit före 7 dagar här efter i detta föret, sade min man'.

Jag, som redan kände mig sjuk af så stor strapsering, genom märkor¹⁾ helt många och långa, genom mina egna sakers bärande, ty lappen bar båten, genom nattvakande, genom det att jag intet fått någon kokad mat på någon tid, genom mycket vattendrickande, ty annat än fisk (ofta full med maskar och osaltad) och vatten gafs mig ej till uppehälle, — jag hade förgäts, der icke prestmor gifvit mig ett stycke speken renkött med mig, det dock för min mage utan bröd var ondt och gick bort osmält. Jag önskade då än en gång råka folk, att få äta supesmat, och vågade ej som laxen springa upp åt floden till min totala ruin. Jag frågade, om hon hade någon mat för mig? 'Nej! utan tu vill hafva fisk.' Jag såg på den färska fisken, som var full med mask i munnen, hvilken mätade mig af blotta påseendet, men styrkte ej. Jag frågade efter rentunga, hvilken de plåga torka och sälja, hvilken för sin behageliga fetma nog af förnåma æstimeras. Nej, svarades; än renost? 'Ja, men ej på 1 mil när'. Om jag hade honom, finge jag köpa? 'Intet vill jag', svarade hon, 'att du af hunger skulle dö i mitt land'. Då jag gick förbi deras koja, låg der 3 ostar under ett tak utan väggar: jag tog den minsta, menandes dock ej behålla honom utan lofven, eljest restituera honom; jag köpte ock honom af henne. — — —

Jag måste omsider *nolens* samma väg tillbaka, dit jag aldrig mera önskade komma; jag trodde mig ej längre fram att våga mig till Acheronta, ty det hade blifvit värre."

Omsider "kommo vi til vår båt igen och foro ström utföre; det gick fort och iag låg och tårkade mig i soolskiynet. Dagen dernest gick vår båt sönder i forssen, mina opstoppade foglar och våra stavar foro sin väg, min [dag-]book hade iag vid bältet. Lappen kom lycklig op til mig på hellen. Lappen wada til lands; yxan war borte, han leetade sig en

¹⁾ Landssträckor, som vandras för att förbigå forssar.

stång och lagade der hål på. Der bants kläderna wijd och dem drog han först öwer; sedan höll iag naken i stången och följde efter, kom så öwer och trawade gienom tiukka skogen, hungrig och trött. Iag kom till en annan lapp och fick fisk; kom sedan til en nybyggare. Der steekte wij halftårra lax-öringar på glö, delicat, utan brö.¹⁾

Slutligen, sedan LINNÆUS "så crudelt hungrat, varandes utan bröd och dricka på 4:de dagen, utan kokesmat, utan supesmat, [nästan] allenast litet speke renkött, den magen ej kunde fördraga eller förtära", kom han åter till Lycksele prestgård och fick der sin hunger stillad. Resan fortsattes sedan, utan att något anmärkningsvärdt timade, till Umeå, dit han anlände den 8 och der han qvarstannade till d. 12 Juni.

Kosan styrdes nu åter mot norr, först till Skellefteå och sedan till Piteå, dit LINNÆUS anlände sent på qvällen d. 15. Det enda anmärkningsvärda, som härunder timade, var att han lyckades, "fastän hästen gick i full gång", fälla en hökuggla, hvilken förr ej kända fogel noga beskrefs och afbildades. — Färden var angenäm, ty "skogarne äro här härliga af tall, gran och öfverflödiga björk, hvar af ingen ort är angenämare i Sverige att resa genom om sommarn. Innevånarnes mesta pengar göra de af bräder à 16 styfver smt. för tolfden och tjära 6 dlr. kpmt. tunnan".

Den erfarenhet, som LINNÆUS gjort under sin misslyckade färd in i Lycksele lappmark, vållade, att han ej längre brådskade att komma till fjälls. I Piteå qvardröjde han till den 21 och gjorde derunder exkursioner dels kring sjelfva staden, dels ut i skärgården (till Långön), men utbytet blef ej synnerligen stort. Likadant var förhållandet i Luleå nya stad²⁾,

¹⁾ Prof. L. ROBERGS anteckningar efter LINNÆI diktamen; msript i BERGII brefsamling (vol. XX p. 21—27) i Vet. Akad:s bibliotek, tryckt i *Carl von Linné's svenska arbeten* häft. 5 sid. 73.

²⁾ Denna beskrifves sålunda: »Nya Lule är en ganska liten stad, ligger inom en fjärd och är en peninsula. Jordmänen är ganska steril; staden ligger på en liten convexité af stenrör, fylld upp med sand och mår [= grus], så att det tycks liksom hafvet skolat bortfrätet all den

till hvilken han d. 21 begaf sig, men som han snart lemnade, "emedan ingen ting stod der att profitera, . . . och ankom straxt till gamla Lule, $\frac{1}{2}$ mil der ifrån, sjövägen, emedan igen häst var i staden". Der qvardröjde han till d. 25 och sysselsatte sig med undersökning af en helsokälla samt med botaniska och zoologiska iakttagelser.

Sommaren i all sin härlighet hade nu inträdt: vädret var sedan några dagar "solsken, varmt och mest stillaktigt, ångarne fröjdade sig nu med en skön och härlig prospect och allt gynnade ögonen och helsan". Träd och buskar löfvades hastigt och bland dem ådrogo sig nordens talrika videarter, som LINNÆUS förr ej skådat, hans särskilda uppmärksamhet. — "Är sommaren", förklarade han, "kortare här än alla andra städes i världen, så tillstår jag ock, att han är angonämare. Aldrig i mina dagar har jag lefvat friskare än nu".

Tiden var nu inne att söka komma upp till fjällen. I en stor båt, "som 4 à 5 karar drogo opför strömen", dem han "betala måste, så mycket de begärte"¹⁾, begaf LINNÆUS sig d. 25 uppför Luleelfven²⁾, och kom d. 28 till Storbacken, der Lappmarksgränsen öfverskreds och hvarifrån en dryg och mödosam fotvandring företogs till Jockmock. Härunder fick LINNÆUS för första gången se en skynt af de efterlängttade snöklädda fjällen, "fast de låg ännu träffel. långt borta". Tydligare visade de sig, sedan han lemnat Jockmock och kommit till Randijaur, ty der skådade han "ej annat än obtusa och aflånga, höga berg, hvilka koxade öfver hvarandra, och de bortesta höllo snö". Kommen ännu längre bort, såg han (d. 1 Juli) midnattssolen, som han "hålt icke för minsta natursens *miraculum*. Hvilken af exteris skulle icke sådant ega lust att se?" —

mylla förr varit, och såsom ett rofdjur lemnat bara benen kvar, *id est* stenarne, hvilka det dock kastat sand öfver, att ingen skulle se det».

¹⁾ L. ROBERGS anteckningar.

²⁾ Härunder anträffade han vid Haresby (Harads), hvarest *Pedicularis Sceptrum Carolinum* 1695 iakttogs af O. RUDBECK, dennes och hans följeslagares namn i ett träd inristade. (*Flora Lappon. p.* 198.)

Efter ett uppehåll vid "Kiurivari" [= Kedkevara], der man förut bearbetat en silfvermalmsådra, kom han till Qvickjock, hvarest presten Grotts hustru välvilligt ombesörjde, att han fick en lapp, hvilken gjorde tjenst både som tolk och som vägvisare, äfvensom någon vägkost till att upphjelpa den traktering, som väntade honom bland lapparne.

Och så drog han d. 6 Juli till fjälls. Det första, som han besteg, var Wallivari, "som var väl $\frac{1}{4}$ mil högt". Hvad han på detsamma fick skåda, öfverträffade hans djärfvaste förväntningar. "När jag kom på sidan af det", säger han, "tycktes jag föras uti en ny verld, och när jag kom uppå det, visste jag ej, om jag var uti Asien eller Africa, ty både jordmånen, situationen och alla örterna voro mig obekante". Nästan alla de växter, hvaraf han förr under färden fagnats, påträffades åter här och dessutom "så många, att jag själf fasade, och tyckte mig få mer än jag bestyra kunde". Äfven under följande dagar, så länge han vistades bland fjällen, påträffades ständigt af honom förr ej sedda växter, hvarom mer eller mindre utförliga beskrifningar samt teckningar i dagboken vittna. Äfven med fjällens djuverld fick han göra bekantskap: med fjäll-lemmeln, rödingen, fjällripan¹⁾ m. fl. Särskildt var renen föremål för hans lifliga intresse och noggranna iakttagelser; han hade ock godt tillfalle dertill, ty vid lappkåtorna "voro de som skogen oräkneliga" och bildade "en sådan mörja, som myror i myrstacken".

Åtföljd af den tolk, som han erhållit i Qvickjock och som "wart stikken, efter LINNÆUS stannade här och där vid örter, lan fan"²⁾, styrde han kosan allt längre upp bland fjällen och måste der "lefva på Lapparnes nåd och onåd" samt af

¹⁾ Sitt första möte med denna beskriver han sålunda: »De smärre fjällripor . . . hade sina ungar. Jag tog en, modern lopp in på mig, att jag henne kunde tagit, spräng stadigt om mig; jag hade 100 gånger utan möda kunnat dräpit henne, om icke jag haft försyn göra de små ungarne vänlösa i sina unga år och betänt modrars hjärtlag. Jag gaf henne sin son igen».

²⁾ ROBERGS anteckningar.

hvad han af dem till sitt uppehålle kunde erhålla. Härunder försummade han ej att anteckna och, der så behöfdes, afbilda allt, som han erfor rörande lapparnes lefnadssätt, klädedrägt, sjukdomar m. m. Af allt framgår, att han trufdes godt i denna för honom främmande värld, så full af märkvärdiga föremål och företeelser, äfven fastän han hade svårt nog att förlika sig med en del af den mat, som för honom framsattes, samt med den brist på renlighet, som stundom gjorde, att "appetiten förtogs" och längtan väcktes efter mera civiliserade bygder¹⁾. Derjemte klagade han öfver att "myggen voro ock svåra".

Långa uppehåll gjordes ej under vandrigen och redan d. 10 Juli hade han hunnit till sjön Wirijaur. Här blef han utsatt för ett äfventyr, som lätt kunnat för honom blifva ödesdigert. Under ett snöfält, som han öfvervandrade, hade en flod brutit sig väg och bildade ett snöhalf. Då LINNÆUS gick deröfver, brast detta och han skulle nedstörtat i djupet, om han ej lyckats få tag och hålla sig fast med händerna. Man skyndade efter hjälp till en närbelägen kåta, hvarefter han "drogs upp af 2:ne med rep och blef oskadd, allenast våt och slagen på låret", dock så svårt, att han en hel månad hade obehag deraf.

Följande dag passerades gränsfjällen mellan Sverige och Norge, der allt var snötäckt. En häftig storm blåste, drifvande med sig snöblandadt regn eller isslagg, hvilken "fäste sig som en isskorpa på skorna och ryggen", och så våldsam var vindens styrka, att vandrarne ej endast drefvos framåt, utan ock "esomoftast fölle kull och trillade ned långa stycket för berget". "En gång trillade jag ett bösseskott, och var då ej mycket till [att] jag råkat på kanten [af fjällbranten] och slutat comedien; så starkt var vädret". Lycka var dock, att

¹⁾ Äfven i andra afseenden än beträffande födan måste LINNÆUS underkasta sig följderna af lapparnes bristande snygghet. Så t. ex. då han »ville hafva linkläder tvättade, det de ej mer förstodo sig på, än koen på muskott».

vinden var ostlig; "hade vi" — säger LINNÆUS — "haft detta vädret emot oss, aldrig hade vi utstått så lång väg och besvärlig".

Efter en sådan mödosam marsch 3 à 4 mil, började förändring inträda. De under snötäcket rinnande bäckarne flöto mot vester, ur snön började nakna klippor att framstieka och snart syntes i fjärran hafvet. Hela landskapet liknade, uppi-från sedt, en grönskande trädgård i miniatyr, hvori de högsta träd föreföllo ej mer än fotshöga. Nu bar det af utför fjällbranten, och — säger LINNÆUS — "när vi omsider komom neder, hvad fick icke jag för nöje för min trötta kropp? Jag kom då utur ett kallt och fruset fjäll, neder uti en varm och sjudande dal (jag satte mig neder att äta smultron); för snö och is såg gröna örter stå uti sin ljufvaste flor (så högt gräs hade jag aldrig sett på någon ort); för starkt väder en träffelig lukt af *Trifolium florente*¹⁾ och andra örter. — — — Jag fick svalka mig med komjolk och vederqvickade mig med mat samt att sitta på stol". Men på samma gång kunde han ej undgå att med undran se, huru de tvenne lappar, som följt honom, ej visade någon trötthet, utan tvärtom genast började springa och leka, hvarför han tog sig för att "resolvera den fråga", som Dr. ROSEN "comitterat", neml. denna: "*Cur lappones adeo pedibus celeres?*"²⁾ Och sedan han i dagboken utförligt besvarat denna fråga, fogar han dertill och besvarar en annan: *cur lappones adeo salubres?*³⁾

¹⁾ Blommande klöfver.

²⁾ Hvarför äro lapparne så lättfotade? — Härtill angifver han 8 samverkande orsaker, bland hvilka skodon utan kläckar, öfning från barn-domen, kött diet, måttlighet i mat och dryck, småväxthet o. s. v.

³⁾ Hvarför äga lapparne så god helsa? — Detta beror enligt LINNÆUS på luftens renhet, väl kokad föda, kall mat (de vänta, att »kokad mat får kallna, ej springa med stöflar och sporrar i maten»), vattnets utmärkta renhet, ostördt sinneslugn, måttlighet (i det att ej som bonden äta »till råcken må spricka»), ringa bruk af rusdrycker, från barnåren mot kölden härdad kropp samt kött diet.

Det var till Sörfjorden i Nordlanden, som LINNÆUS ankommit. I dennas innersta vik quardröjde han hos en der bosatt skeppare ett par dagar, hvarunder han sysselsatte sig med undersökning af hafsdjur och hafsväxter, dörjande af sej o. s. v. Den 14 begaf han sig längre ut i fjorden för att komma till den beryktade Malströmmen, dit dock ingen var villig att följa honom. Vinden var ock motig. Han måste stanna i Rörstads prestgård, hvarest Kapellanen JOH. RASCH — "hvilken varit uti Westindien och Afrika" och "beskrifvit sin resa artigt med åtskilliga fiskar och växter" — "undfick honom honett" ¹⁾. Uppehållet varade dock der ej längre än till följande dag, då han återvände till fjordens botten. Der råkade han åter ut för ett äfventyr, och detta af farligaste slag. "När jag gick upp emellan bergen att plocka smultron", berättar han, "får jag se en lapp, som gick med bössa att söka efter fogel. Jag brydde mig om honom intet, förr än det small, då jag såg mig tillbakas och han var tämligen när mig, dock inunder. Kulan slog emot en sten straxt ofvan före mig. Jag Gudi evigt lof slapp, och han språng. Honom såg jag ej mer, men jag fogade mig straxt hem" ²⁾.

Detta lappens försök att beröfva en fredlig främling, som han förr aldrig sett, lifvet — något, hvarför LINNÆUS, såsom förut omnämnts, blifvit varnad i Lycksele — torde finna sin förklaring i lapparnes dåvarande misstro till alla obekanta, till deras nationalitet ej hörande personer samt i deras vidskepliga fruktan för dessas förmenta trolldomsförmåga. Såsom exempel härpå kan tjena, hvad LINNÆUS anför från sitt vistande vid Sörfjorden: "Jag viste en lapp några ritningar i min bok. Han blef rädd, tog af mössan, neg, lutade ned hufvudet och darrade

¹⁾ Härtill fogas i dagboken: »Här var en vacker dotter, som het SARA RASCH, om 18 år, extraordinairt skön; måste äntel. skrivas till, ty hon har sagt sig aldrig tro, att någon redelig svensk skall komma till henne».

²⁾ »Då LINNÆUS drager på härtsfångaren», säges det i en annan skildring af detta äfventyr, »löper han, att han undslapp».

med händren mot bröstet, mumlade litet med munnen, liksom af största veneration, viljat dänat".

Härtill kom ock lapparnes ej obefogade förbittring öfver och förskräckelse för den allt annat än vänliga behandling, som de ej sällan fingo röna af svenskar och norrmän, med hvilka de kommo i beröring. LINNÆUS omtalar härpå flera exempel¹⁾. En följd häraf blef ock den, att en främmande, som färdades i fjällen, hade svårt att få någon vägvisare, emedan lapparne hellre togo till flykten. För dylikt var äfven LINNÆUS utsatt, och härvid gick han — då nöden hade ingen lag — till väga på samma sätt som sina landsmän, d. v. s. genom hotelser tilltvingade han sig, hvad han ej kunde med goda ord vinna. Då vid ankomsten till en kåta dervarande lapp flydde, ville den lapp, som dittills varit hans vägvisare, "ej obligera sig till att följa, förn LINNÆUS med värjan lofvade stryk; betalte dock honom väl för det förra och bad mycket om hans assitance". Lappen försökte att springa sin kos, men upphanns, då han darrande lofvade att medfölja vidare, hvilket ock skedde, dock så, att han fick gå före för att vara under ständig bevakning. Då man slutligen kommit till nästa lapp-kåta och LINNÆUS tittade in i densamma, passade den nödtvungne vägvisaren på och "tog till ett par fötter, ej tillbaka, utan sides åt berget, att raggen honom ej hinna skulle, lemnande både pengar och afsked". En annan gång — det var vid ankomsten till Kaitom — skyndade alla lapparne i vild fart från sina kåtor, så snart de på långt håll fingo se LINNÆUS och hans följeslagare, och vågade sig ej tillbaka, förrän denne åter

¹⁾ Ett må här finna plats: »I Norrige hörde jag ett underligt grepp, huru som en brukt att taga från lapparne [troll-]trumorna och några [afguda-]bilder. När han fick spaning, beder han lappen taga fram trumman; lappen nekar. Då han länge fåfängt budit, tager han armen på honom, förer upp tröjan och förn lappen det kan se, öppnar ådrena; lappen häraf dånar och beder om lifvet, säger sig vilja gifva fram, då han [= den andre] straxt förbant, och således procederade med många».

aflägsnat sig. — Det anförda kan tjena till ytterligare bevis på de svårigheter, hvarmed den tiden en färd i dessa trakter var förenad.

Den 16 företogs vandringen tillbaka till Lule lappmark, dervid dock kosan ställes mera åt norr, åt Kaitom-sidan. Först stretade LINNÆUS och hans följeslagare under stark sommarhetta uppför fjällbranten, oupphörligt af den ena höjden öfver den andra gäckade i sin tro att hafva nått toppen; "jag tror", förklarade LINNÆUS, "sjelfva backen var öfver 1 mil hög, men värre än 2 mil att gå uppföre, och hade vi ej fått så tillräckeligt vatten, hade vi försmäktat". Slutligen kommo de dock upp, då "kläderna, som med svett voro genomvåta, begynte blifva styfva af frost". För att nå en lappkäta, måste man utför en så tvärstupande backe, att man "den ej gå kunde, utan måste lägga sig på ryggen och asa ned, hvilket gick uti en sådan forss, som en pil skutits, ty det var ganska högt och brant". Med knapp nöd kunde LINNÆUS stanna farten, alldeles innan han skulle hafva åkt ned i en fjällflod, som skurit sig väg djupt i snön.

Följande dag passerades glaciererna på svenska sidan, men derunder insveptes de vandrande i en så tjock dimma, att de ej sågo öfver 2 alnar från sig, och "voro då såsom en olärd sjöman, satt uti vilda hafvet, der han ser intet land och på alla sidor har att frukta stenklippor, ej heller hafver kompass". Man kunde här frukta att störta ned antingen utför fjällbranten — hvilket händt en lapp några år förut — eller i en ström, "som skurit genom snöen så djupt, att man hissna kunde se nederföre". Till all lycka upptäcktes ett renspar, hvilket följdes och ledde ur den farliga belägenheten.

Den 17 passerades åter Wirijaur och färdens fortsattes från käta till käta. Den 20 på e. m. voro de framme vid smält-hyttan i Qvickjock, som lemnades först d. 23. Under sitt vistande derstädes, liksom ock under färdens mot Luleå, var LINNÆUS förnämligast sysselsatt med inhemtande af upplysningar om lapparnes seder och bruk, husgeråd, renskötsel, jagt, sjuk-

domar m. m. samt med nedskrifvande af utförliga anteckningar härom.

Under denna färd, hvarom f. ö. icke mycket är att säga, gjordes ett uppehåll vid Purkijaur, hvarest perlfiske sedan någon tid bedrefs. Detta ville LINNÆUS se på nära håll. Anländ till sagda sjö i solnedgången d. 26, nödgades han och hans följeslagare, då ingen båt fanns att tillgå, göra en flotte för att dermed komma till den en half mil derifrån, på en ö liggande gården. "Natten blef af dimba helt skum", och derunder kom man omsider midt i strömfäran, hvarigenom flottens stockar höllo på att slitas i sär från hvarandra; "vädret och strömmen hulpos åt att draga honom på sidan, så att han med största plats undslapp forsen". Omsider lyckades man dock att rädda sig ur denna lifsfara och komma till ön, der en i perlfiskeri förfaren följeslagare kunde erhållas.

Denne gjorde nu en flotte af 5, 2 famnar långa stockar; en med en björkvidja ombunden stor sten blef ankaret, vid hvilket fästades andra björkvidjor, som bildade ett ankartåg. En lång stång gjorde tjenst såsom styre, och på denna farkost begaf man sig ut i forsen, der förankring skedde på sådana ställen, der i det klara vattnet perlmusslor sågos på botten. Liggande framstupa på flotten, upplockade perlfiskaren med en 2 famnar lång trätång musslor, men några perlor erhöles denna gången icke. Nu voro ock de flesta musslorna borttagna, men då man först upptäckte, att sådana här funnos, "sades, att man knapt kunde komma till botten för snäckor". Också "lägo på stranden en oändlig quantitet upbrutna pärlmusslor, uti hvilka man sökt pärlor"¹⁾.

Efter detta uppehåll fortsattes vandringen, och snart råkade man ut för ett nytt äfventyr. Man kom nemligen till ett ställe, der skogseld för ett par dagar sedan rasat; det brann ännu i torra stubbar och myrstackar. Någon fara syntes

¹⁾ En handskrifven promemoria af LINNÉ i Linn. Soc:s bibliotek (afskr. i Ährlingska samlingen).

dock ej vara för handen, men — berättar LINNÆUS "när vi gått så en half fjärding, kom ett litet väder; straxt blifver ett knall och fall i skogen, såsom ibland manskap uti en stor armé, då fienden lossar an. Vi visste ej, hvar vi oss vända skulle; för rök kunde vi ej vara stilla, tillbakas tordes vi ej gå, men förmodade framföre skola snart slutas, som dock slog felt. Vi språng undan träden, som vi såg förut falla åt oss. Somliga gångr föll det i en moment, då vi stadnade af hopenhet, gifvande vår sak *Ens entium*. En gång slog ett stort träd emellan mig och följeslagaren, som dock ej gick öfver en fann efter mig, *sed singulari Dei fato uterque salvus evasit*¹⁾. Men glade voro vi, som varit fogelfria, blifva entledigande från Kains fruktan". — Kort derefter blef han, i stället för af mygg, grundligt plågad af de små, blodtörstiga flugor, som kallas knott; "de voro mest besvärliga med det de krupo på ansigtet och slog i näsa och mun samt ögon. Då de kommo att bita, veko de ej, fast man bläste aldrig så starkt De betäckte linkläderna, att de blefvo helt svarta; till att slå sig frå dem var omöjligt". — Ändtligen anlände han d. 30 på aftonen till Luleå, hvarifrån han genast tänkte begifva sig till Torneå. Hela d. 31 Juli och en stor del af d. 1 Augusti blef han dock kvarhållen i Luleå af "ett stort regn och grufveligt åskedunder med knall och brak, eld och blix". Först på e. m. den 3 Aug. kom han till Torneå.

Här qvadröjde LINNÆUS till d. 9, hvilande sig efter de utståndna strapatserna, men tillika undersökande vegetationen kring staden. Särskildt sökte han att utfinna orsaken till den här årligen gängse boskapssjukan, hvaraf "50 à 100 mest årligen" dö. Han fann denna bero på förekomsten "till öfverflöd" af den giftiga sprängörten (*Cicuta virosa*) på kärrängarne. Botemedlet ansåg han vara, att denna växten uppgräfdes och utrotades; "hon kunde praeoccuperas af en piga, som legdes

¹⁾ Genom Guds synnerliga skickelse kommo båda oskadade undan.

der till på en månad att söka ut". Vinsten häraf skulle för staden blifva "öfver 200 plåtar" ärligen.

Den 9 Aug. begaf sig LINNÆUS till Kemi, der han till den 11 var gäst hos Prosten FROSTERUS, och vidare ett stycke in i Österbotten, till Maxaniemi. "Men", säger han, "då jag kom på gästgifvareg., fick jag hvarken häst eller mat, ty de förstodo mig ej, ej heller ville förstå mig, ty reste jag tillbaka d. 12 Aug." Samma dag på aftonen kom han åter till Torneå och qvardröjde der — utan att något synnerligen anmärkningsvärdt inträffade — till den 17, då han, ehuru "vädret var contrairt", sjöledes begaf sig till Kalix. Under ett par af de följande dagarne företog han utfärder till i närheten liggande öar, men äfven här blef utbytet temligen ringa.

I Kalix gjorde LINNÆUS bekantskap med domhafvanden i orten, Häradshöfdingen MICHAEL EURENIUS HÖLJER, och följde snart denne tillbaka till Torneå samt derefter i båt uppför elfven först till Kengis eller Svappavari kopparbruk¹⁾, samt derpå till Jonosuando jernbruk. Som emellertid hård frost nu inträdde, hvilken vittnade om att hösten för långt hade framskridit, för att ett besök i Torne Lappmark skulle kunnat utföras, och då f. ö. intet synnerligen anmärkningsvärdt här fanns att iakttaga, vände han med samma båt om, hade en snabb resa utför elfven samt återkom till Kalix, der han "efter en stark och långsam fatigue hvilade sig hos Häradshöfdingen HÖLJER". Härunder sysselsatte han sig förnämligast med att i den omgifvande trakten (äfven i Råneå socken) insamla och beskrifva der förekommande svampar, hvarjemte han ej försummade att ytterligare göra sig underrättad om jordbruket, folkets ekonomiska förhållanden, lefnadssätt m. m.

¹⁾ Härifrån skref han bref till L. ROBERG, dateradt d. 14 (troligen felskrifning i st. f. d. 24) Aug. (intaget i CARL VON LINNÉS *Svenska arbeten häft. V. p. 71*). — I LINNÆI dagbok finnes en lucka för tiden d. 20—30 Augusti, men denna fylles i någon mån af uppgifterna i den till Kgl. Vetenskaps-Societeten ingifna reseberättelsen (se längre ned).

Med återfärden till Kalix var emellertid hemresan ej anträdd, utan orsaken till hans återvändande till förut besökta trakter, liksom till hans relativt långa uppehåll i Torneå och dess närhet, var en helt annan. Bland de personer, med hvilka han under resan gjort bekantskap, var ock Bergmästaren SEGER SVANBERG, i hvilkens sällskap han tillbragt ett par dagar vid Qvickjock. Som denne "funnit nöje uti LINNÆI conversation, tilböd han sig att lära honom proberkonsten på en kort tid", om han ville besöka honom i hans hem, Björknäs nära Kalix. Detta var ett anbud, hvarpå LINNÆUS med ifver tog fasta, men vare sig att SVANBERG ej förr hemkommit från sina embetsresor eller förhållandena i dennes hem lade hinder i vägen, fick han först den 4 Aug. komma till Björknäs. Dagen förut hade han i Kalix kyrka stått fadder åt SVANBERGS nyfödde son, "som ock blef kallad SEGER".

Nu börjades en tid af träget arbete i en för LINNÆUS alldeles främmande vetenskap, Mineralanalys eller Proberkonst. *Ars docimastica*, såsom den då för tiden kallades. Härmed var han så ifrigt sysselsatt till d. 14¹⁾, att hans dagbok för dessa dagar innehåller endast några få, temligen obetydliga anteckningar. Kort var väl denna lärotid, men lärarens och lärjungens förenade ifver och den senares ovanligt snabba uppfattning gjorde dock, att hvad derunder inhemtades väckte — såsom framdeles skall förtäljas — ej ringa uppteende vid universitetet.

Tiden var nu inne att tänka på hemfärden, och han hade dervid att välja mellan trenne vägar, neml. sjöledes till Stockholm eller landvägen vester eller öster om Bottniska viken. Sedan lång tid motiga vindar och den framskridna årstiden bestämde honom att undvika sjöresan, och vägen längs Finlands östra kust föredrogs, emedan, såsom han säger, i ett nytt

¹⁾ Då LINNÆUS ä en senare autobiografi uppgifver, att han »lärde af Bergmästar SVANBERG i Calix på 2 dagar och en natt Proberkonsten», beror detta säkerligen på ett minnesfel.

land är alltid något nytt att se, under det att en resa samma väg tillbaka som fram skulle antagligen erbjudit endast litet underhållande eller upplysande. Han lärde sig därför finska benämningar på sådant, som han trodde sig bäst behöfva, och ansåg sig så rustad till en Finlands-färd.

"Uti kulit och regnaktigt väder reste LINNÆUS från Björkenäs" för att fortast möjligt återvända till Upsala. Vägen togs härvid först till Torneå, der han på gästgifvaregården hade en "artig conference med stormäktig Länsmän"¹⁾, samt vidare mot söder längs finska kusten. Härunder besöktes som hastigast Uleåborg, Gamla Karleby, Jakobstad, Nya Karleby, Wasa, Christina och Björneborg, och d. 30 på aftonen skedde ankomsten till Åbo. Naturligt är, att under denna forcerade färd stort tillfälle till iakttagelser och undersökningar ej kunde gifvas. Förnämligast var det landtbruksförhållandena samt folkets födoämnen, bostäder, klädedrägt o. d., hvarom anteckningar gjordes i dagboken. De "svarta och genomsotuga" pörtena, hvilka hade luckor i stället för fönster och i hvilka det "luktade *nauseabundum*"²⁾ af sur sik" samt "var så hett, att näsan måtte brännas af" och så rökigt, att ögonen blefvo ständigt rinnande, utgjorde upprepade gånger återkommande föremål för hans förargelse.

I Åbo qvadröjde LINNÆUS till d. 5 October. Öfver Åland och Grisslehamn gick nu färden, och d. 10 "kl. inemot 1 om dagen" anlände han lyckligt till Upsala. Med tanken på de många under den långa färden lyckligt genomgångna farorna avslutar han sin dagbok med orden: *Ens entium sit laus, honor et gloria in sæculis*³⁾.

Att den uppmärksamhet, som den resa, hvars förlopp nu skildrats, i vårt land och särskildt på de besökta orterna

¹⁾ ROBERGS anteckningar.

²⁾ Vedervärdigt.

³⁾ Alla väsendens herre vare lof, pris och ära i evighet!

väckte, var ganska stor, framgår af flera omständigheter, och ej minst af det välvilliga mottagande, som i rikt mått nästan öfverallt kom den unge naturforskaren till del. Utan de upplysningar, den hjälp i råd och dåd, som villigt honom lemnades, skulle resans utbyte säkerligen ej blifvit så rikt och värdefullt, som nu blef förhållandet. Endast på ett ställe, i Jockmock, bemöttes han med binnerad afvoghet, i det att dervarande kaplan och skolmästare — huru olika deras åsikter för öfrigt än voro — "bögge undrade på att Kongl. Societeten kunde kalla der till [= till Lapplands undersökning] en student och ej kunde trodt sig finna der uppe en så duktig karl, som sådant kunde uträtta, och hvar för sig velat samma besvär påtagit sig"¹⁾.

¹⁾ Huru kompetente de härtill varit, framgår af deras samtal med LINNÆUS. »Pædagogus reprehenderade mig, att man lägger sig så mycket på detta världsliga gycklerit, och alltså ty värr försummar det andliga och mängen med sitt fikande i studier blifver förderfvad». Kaplanen åter »beganse resonera om skyarne i Lappmarken, huru de stryka bergen, taga bort stenar, träd och creatur, dem de föra bort. Jag tillskref detta», berättar LINNÆUS »hvad troligt kunde vara, det starka vädret, och att skyen eljest intet lyfter; han log åt mig, sägandes mig aldrig sett någon sky (som ej heller varit på alpibus). »Jo», svarade jag, »då dimma är, går jag i skyen, och då dimman faller neder, straxt regnar det nedan för mig». Åt sådant pärlestickeri log han med ett *risu sardonico* . . . och sade, att skyen var solid. Då jag det nekade och han styrkt sig med ett *dictum scripturæ*, log han åt min enfaldighet; sade sig dock skola lära mig, att ett slem continuerligen efter regn sitter på bergen, der molnet strukit. Då jag sade det heta *Nostoc* och vara vegetabile, dömdes jag med PAULO för rasande och mycken konst gjort mig galen. Äfven log han åt *Philosophis naturalibus*, som alt med sitt förstånd vilja begripa Rådde mig dock tro folk, som förstode sådant, och icke straxt jag kom hem, skrifva en disputation med alt sådant galei». — »Jag, admirerade», förklarar LINNÆUS, »att en så stor högfärd och ambition, så stort oförstånd och gemenhet, så stor envishet och gement resonera skulle finnas uti en präst, som gemenligen borde vara en studerad man; ja mer, att en öfver 12 års gammal studiosus ej bättre läst sin bok. Jag förstår ock väl, hvarföre dessa bussar voro kastade afsides från folk».

Att de resultat, som under färdens vunnits, skulle, när de efter hemkomsten blefvo bekanta, ådraga sig en mindre vanlig uppmärksamhet, är icke underligt, och helt naturligt är, att detta i främsta rummet borde blifva förhållandet i Upsala, der en redogörelse för färdens först framlades. Detta skedde vid Kgl. Vetenskaps-Societetens sammanträde d 9 Nov. 1732. I det vid detta tillfälle af Dr. ROSEN förda protokollet förmåles: "Uplästes D. LINNÆI berättelse om dess resa till och ifrån Lappmarken ¹⁾, med de färligheter och det arbete han derwid utstätt, och hwad han derwid uträttat, och hwad nytt och märkwärdigt uti de 3:ne Naturens Riken der kunde förefalla, hvarpå han Cataloguer och beskrifningar bifogade, tillika med exemplaren af *Insectis*, *mineralibus*, en flygande Ikorn, ett brunt djur af Rätteart, kallad på Lappska Mink" ²⁾ etc. Antagligen befann sig bland dessa "cataloguer" hans *Florula Lapponica* eller den förteckning öfver de i Lappland anmärkta växterna, af hvilken början (gående till "*XVI. Diadelpha* §. *Decandria: Astragalus alpinus minimus. Nob.*") intogs i *Acta Literaria et Scientiarum Suecica* för år 1732 (p. 45—58) ³⁾ — ett arbete, som är anmärkningsvärdt därför, att det är det första af LINNÆUS författade, som blef befordradt till tryck, och likaledes det första tryckta, hvari sexualsystemet blifvit

¹⁾ Denna reseberättelse finnes ej i Vetenskaps-Societetens arkiv, utan återlemnades till LINNÆUS. Den medföljde sedan hans samlingar till England och finnes i engelsk öfversättning intagen såsom *Appendix N:o 1* i den af J. E. SMITH utgifna *Lachesis Lapponica*. Beklagligtvis har den ej blifvit publicerad på sitt original-språk; ej heller finnes i Sverige någon afskrift deraf.

²⁾ Skinn af båda dessa djurarter hade han såsom gåfvor mottagit i Åbo.

³⁾ Försättningen, hvilken utlofvades skola komma "*proxime*", publicerades först 1738 i den då utgifna delen för 1735 (p. 12—22). Dröjsmålet vållades af AND. CELSI utländska resa, under hvilken »ej hafver något utkommit i Allmänheten, som kan vittna om Kongl. Societetens verksamhet under den tiden.» (PROSPERIN, *Tal om Kongliga Vetenskaps Societeten i Upsala* p. 20).

användt¹⁾. Dessutom framlades då en förteckning på gjorda iakttagelser eller "rön", uppgående till ett mycket betydande antal. Sådana voro, bland andra, beträffande a) *mineralriket*: om ett slags jern, som ej drager magneten; om gedigen alun i Lule lappmarks berg; om svart, jernhaltig sand i alla floderna; om snäckjord i Helsinglands skogar; om den bergart, hvaraf fjällen bestå; om en "*saxum seminiferum*"; om perlfisket i Purkijaur; b) *växtriket*: om 23, till största delen för obekanta vide-arter; om ett mot all köld hårdigt gräs; om betesväxter, som gifva smör en höggul färg; om lapparnes kärleksdryck; om lapparnes *moxa* eller björkvedsfnöske, som antändt användes mot många sjukdomar; om en växt, som gifver mjölken, utan att den ystes, fasthet af ost; c) *djurriket*: om Carolina-fogelns historia; om den förut obeskrifna fisken Solsensogd; om ett insekt, som genomborrar renarnes hud; d) *ekonomiska ämnen*: om 10 slags nödröd i Norrland och Finland; om 16 olika slags mjölk i Westerbotten; om kråkor såsom väderleksspåmän i Finland; om lapparnes tre slags kompasser²⁾. Härtill lades sedan vid Vetenskaps-Socie-

¹⁾ Dess fullständiga titel är: CAROLI LINNÆI *Florula Lapponica que continet Brevem Catalogum plantarum, quas per provincias Lapponicas Westrobothnienses, Umensem puta, Pithoensem, Lulensem & Tornensem observavit in itinere Lapponico quod Societatis Reg. Lit. & Scient. stipendio munitus peregit 1732.*

²⁾ Den fullständiga förteckningen eller "*index observationum*" är numera ej bekant. Det här angifna är hemtadt ur LINNÆI bref af d. 4/1 1733 till AND. CELSIUS (jfr nedan sid. 152), hvaraf äfven framgår, att »rönens» antal varit minst 206. — Med den ofvan angifna »*saxum seminiferum*» (i den i det följande omtalade danska tidskriften öfversatt med »en Laplands steen, som frembringer korn») menas antagligen den i LINNÆI bref till STOBÆUS (dateradt d. 12 Juni — förmodligen skriffel i st. f. Juli — 1732) omnämnda, som såg ut, som om den varit sammansatt af idel smärre korn. — Blåhake-sångaren (*Luscinia suecica*), som af O. RUDBECK D. Y. anträffades vid Torne träsk, kallades af honom *Avis Carolina*, emedan »salig konung CARL XI baltzamerade fågeln nådigt af mig emottagit och betraktat» (O. RUDBECKS föreläsningar, mscrpt. D. 151 i Ups. univ:s bibliot.). — Lapparnes »Solsensogd» erhöll sedan af LIN-

tetens sammantråde d. 10 Febr. 1733 "berättelse 1. om bo-skapsdöden i Torne, 2. om *Aconito* i Medelpad, som ätes, 3. om en *Lectus Extemporaneus* af en viss mossa i skogen"¹⁾. För allt, hvad sälunda blef Societeten meddeladt, gafs "dess approbation" och uttalades hennes "fulla nöje".

Ännu ett bevis på huru märkvärdig LINNÆ Lapplandsresa ansågs vara, kan man finna deri, att hans lärare, Professor L. ROBERG, hvilken han naturligtvis efter sin hemkomst besökte, skyndade att efter diktamen nedskrifva en ganska utförlig berättelse öfver resans gång m. m.²⁾.

Äfven till utlandet gingo berättelser om den ungo studentens händelserika färd och om hvad han derunder uträttat.

NÆUS namnet *Cyprinus Aphyæ*. -- Lapparnes »kompasser» hemtades från trädens olika utveckling och utseende på de mot olika väderstreck vända sidorna.

¹⁾ »Då Arch. och Ridd. reste på Lappfjällen, råkade han en gång ingen koja; måste således lägga sig i skogen. De höggö löf och lade kring sig, men han frös. En lapp i Arch:s sällskap mätte hans längd, gick bort, der *Polytrichum* [= björnmossa] växer, skar ut et stöke, så stort han wille, lade ett ofwan uppå Arch. och Riddaren. Det war warmt som de bästa sängkläder». (Ant. från LINNÆS föreläsningar öfver diæten, trol. 1771; afskr. i Ährlingska samlingen). »Jag har legat häri med admiration. Denna sin bolster kunna de [= lapparne] *ex latere* krama ihop och binda den uti en *fasciculus*, som man med 2 händer kan gripa, det gömma till nästa afton, föra med sig, irrorerat med litet vatten, då det får sin förra elasticitas». (*Iter Lappon. p. 63*).

²⁾ Dessa ROBERGS anteckningar finnas i afskrift »*ex origin.*» i B. BERGH i Kgl. Vetenskaps-Akademiens bibliotek förvarade brefsamling (vol. XX) och äro tryckta i CARL VON LINNÆS *svenska arbeten häft. V sid. 73—77*. Dersammanstädes omtalas ock »ännu en annan af ROBERG upptecknad berättelse, muntligen afgifven af ZACHARIAS UNÆUS, . . . om hans sammanträffande med LINNÆUS i Lule och Torne samt om några hörsägner med afseende på Lappland och lapparne». Denna berättelse, som äfven finnes i B. BERGH brefsamling, innehåller endast helt få rader om LINNÆUS och hans resa. Det öfriga utgöres — i motsats till hvad ÄHRLING uppgifver — af några uppgifter om en del af UNÆUS iakttagna naturföremål m. m. samt förnämligast af en beskrifning på perlfisket i Purkijaur.

Redan ott par veckor efter afresan från Upsala meddelades derifrån genom ett d. 7 Juni 1732 dateradt bref läsarne af den af Professor J. KOHL i Hamburg utgifna tidskriften *Nieder-Sächsische Nachrichten von gelehrten neuen Sachen* (årg. 1732 N. 47 p. 398)¹⁾ den underrättelsen, att Herr CAROLUS LINNÆUS, som på uppdrag af Kgl. Vetenskaps-Societeten skulle undersöka Lapplands naturalhistoria, redan i Maj anträdt sin färd. Efter hans hemkomst lemnades i samma tidskrift (1733 N. 64 p. 523) en kort redogörelse för färdens och för tvenne arbeten, *Flora Lapponica* och *Lachesis Lapponica*, som voro under utarbetning.

¹⁾ Redan förr hade sagda tidskrift meddelat bref från Upsala, hvori LINNÆUS och hans arbeten med loford omnämnts. I årgången 1732 N. VI p. 45, XII p. 94 och XXII p. 177 hade omtalats hans *Hortus Uplandicus* och det der använda nya systemet, hans af 12 delar bestående *Fundamenta botanica* samt hans under utarbetning varande *Methodus avium Succicarum* och *Insecta Uplandica*. — Man har uppgifvit, att författaren af dessa meddelanden skulle varit LINNÆUS sjelf, som sålunda skrytsamt »ej satt sitt ljus under en skäppa», och ett stöd härför har man trott sig finna i de ordagranna citat ur LINNÆI manuskript, som här förekomma. Det är dock att märka, att de tre i denna not anförda brefven äro skrifna i Upsala under Januari, Februari och Mars 1732, då LINNÆUS vistades i Småland och Skåne, äfvensom att det bref, hvori Lapplandsresan omtalas, är dateradt »Upsala d. 3 Junii», d. v. s. just den dag, då han befann sig vid Lycksinyren i Lycksele lappmark. Af LINNÆI dagbok under utländska resan framgår dessutom, att det var först vid ett besök d. 30 April 1734 hos »den ogement humane Prof. KOHL», som han såg sig vara i hans tidskrift »6 gånger med största beröm beskrifven». — Åtskilliga omständigheter, hvaribland den påfallande likheten mellan meddelandet i ofvannämnda N:o 47 och det tillkännagifvande, som af Kgl. Vetenskaps-Societetens Sekreterare AND. CELSIUS infördes i Posttidningen, gör det mer än troligt, att det varit denne, hvilken bevisligen stod i korrespondens med KOHL, som lemnat underrättelser om LINNÆI vetenskapliga verksamhet. Att LINNÆUS till påseende lemnat nämnde sin gynnare sina i manuskript varande ungdomsarbeten, är så mycket antagligare, som just dessa såsom meriter åberopades i hans då till Societeten inlemnade, men ännu ej afgjorda ansökan om reseunderstöd.

Sägda tidskrift var ej den enda, som underrättade utlandets lärde om den unge svenske naturforskaren och hans äfventyrliga färd. I *Commercium Litterarium, ad Rei Medice et Scientie Naturalis incrementum institutum* — en i Nürnberg utkommande publikation — meddelas först (1733 hebd. V p. 34), att enligt ett i London d. 19 Dec. 1732 af Jo. JAC. DILLENIIUS till TREW skrifvet bref skulle "a Botanophilo quodam, DN. LINNÆRO" (sic!) en lappländsk resa hafva företagits för botaniska studier; härom hade brefskrifvaren erhållit underrättelse af AND. CELSIUS, hvilken han träffat i London. I samma tidskrifts följande ärgång (hebd. X p. 73) meddelas först ett af AND. CELSIUS i Berlin d. 15 Febr. till TREW skrifvet bref, och detta tjenar såsom inledning till ett därefter meddeladt (till latin öfversatt) utdrag ur ett LINNÆI till den förre stäldt bref af d. 4 Jan. 1733¹⁾.

Slutligen meddelade äfven den i Köpenhamn utgifna tidskriften *Nye Tidender om lærde og curieuse Sager* en kort underrättelse om resan och de derunder gjorda iakttagelserna, uppenbarligen till det väsentligaste hemtad ur LINNÆI ofvannämnda bref. Betecknande för den ringa förbindelsen den tiden mellan Sverige och Danmark är, att det var först i Oktober 1734 — alltså fulla två år efter LINNÆI återkomst till Upsala — som åt Danmarks literärt bildade allmänhet meddelades den nyheten, att "Til Upsal er CARL LINNÆUS, Professor Botan. (!), der . . . har været i Lapland, fra samme sin Rejse igien tilbage kommen"²⁾.

Skulle man nu framkasta den frågan: *förtjenar verkligen denna LINNÆI Lapplandsfärd genom de derunder vunna resultaten det myckna loford, som ända in i våra dagar*

¹⁾ Det är början af detta, som — öfversatt på tyska — sedan meddelades i KOHLs ofvannämnda tidskrift N. 47.

²⁾ I fortsättningen omtalas, att »sammested [i Upsala] venter mand fra OLAF RUBBECH (!) et stort Verke» o. s. v.

kommit densamma till det?, så torde ett obetingadt *ja* här till böra svaras. Man behöfver endast genomgå hans dagbok för att intagas af förvåning öfver, huru det var möjligt för en person med den i alla afseenden så ytterst knapphändig och bristfälliga utrustning, som den, hvilken stod LINNÆUS till buds, att i då så godt som alldeles okända trakter kunna ej allenast taga sig fram, utan ock göra iakttagelser, hvilka skingrade en mängd förr rådande falska föreställningar och fylde förutvarande luckor, samt hvilka ännu — efter mer än halftannat sekels förlopp — villigt måste erkännas såsom mönstergilla och i många fall såsom grundläggande för senare forskning. Beundran måste ock väckas, då man ser det varma intresse, som han egnade åt de mest olikartade föremål och förhållanden; hans blick var städse lika vaken, iakttagelseförmågan lika skarp, vare sig det gälde alster ur naturens trenne riken eller innevånarnes ekonomiska förhållanden, seder och bruk, de i olika trakter rådande sjukdomarna och der brukliga huskurerna eller lapparnes språk och lekar. Det iakttagna skildrar han genast i korta, träffande — stundom humoristiska, stundom anslående poetiska — ordalag och med tillhjälp af visserligen föga konstnärliga, men dock karakteristiska och det väsentliga framhållande teckningar, på ett sådant sätt, att det sedan kunde tjena såsom material för en mera utförlig och vetenskapligt noggrann framställning.

Främst af allt det, som af LINNÆUS under Lapplandsresan uträttades, är det, som hörer till botanikens område. Skulle man — såsom man alltför ofta i våra dagar är benägen att göra — mäta detta efter de hemförda samlingarnes omfång, så skulle det komma att intaga en ytterst ringa plats, ty knappt mera kunde hemföras, än hvad som behöfdes för de på stället gjorda beskrifningarnes kontrollerande¹⁾. Men

¹⁾ Utom hvad han behöfde för sitt eget herbarium kunde han dock insamla äfven några dupplett-exemplar, som sedan bortgäfvos åt andra botanister. Så t. ex. skänkte han åt Prof. JOH. BURMANN i Amsterdam

dessa beskrifningar efter lefvande material egde ett värde, så stort, att den derpå grundade *Flora Lapponica* blef ett verk, åt hvilket såväl af den tidens, som af senare botanister tillerkänts ett högt och bestående värde. Detta beror väl till en ej oväsentlig del derpå, att härigenom kännedom lemnades om vegetationen i trakter, som förr voro i det allra närmaste obekanta, men ock derpå, att jemte det rent deskriptiva meddelades en mängd intressanta uppgifter om de lapska växternas biologiska och geografiska förhållanden samt om deras användning till olika ändamål.

Detta arbete är det enda af större omfång, som uteslutande är grundadt på de under lapska resan verkställda undersökningarne. Af hans öfriga iakttagelser är endast ett fåtal publiceradt i särskilda småuppsatser¹⁾; de allra flesta äro inflickade i andra arbeten (t. ex. *Fauna suecica*, *Flora suecica*, *Species plantarum*, *Systema naturæ*). Mycket deraf meddelade han ock under sina föreläsningar, och detta upptecknades flitigt af åhörarne. Särskildt gäller detta om hans iakttagelser rörande lapparnes lefnadssätt och klädedräkt, hvartill af honom fogades jemförelser, i hvilka då i vårt land rådande, af modet och vanan beroende bruk ej sällan framhållas såsom ur hygienisk synpunkt väsentligt underlägsna, hvad han sett hos lapparne. I många fall kan man ej annat än beundra hans sunda uppfattning och framtidsblick.

en liten, ännu i behåll varande samling lapska växter (se TH. M. FRIES, *Ett Linneanskt herbarium i Paris*, i *Vet.Ak. Förhandl.* 1861 p. 255), och ännu så sent som 1771, då GISEKE åtnjöt hans privatundervisning, kunde han gifva denne några sådana (jfr STÖVER, *Leben des Ritters CARL VON LINNÉ* II p. 292).

¹⁾ Sådana äro de i Vetenskaps-Akademiens Handlingar (1739) intagna *Om Renarnes brömskolor i Lapland*, *Anmärkning om Lapska Linnéet*, *Anmärkning öfver de Diuren*, som sägas komma neder utur *Skyarna i Norrige* [= fjäll-lemlarne] och *Beskrifning på Snö-sparfven*, äfvensom disputationen (1754) *Cervus Rheno*, sedan i *Amoen Acad.* intagen under titeln *Cervus Tarandus*.

Så t. ex. då han i fjällen, förtjust öfver den herrliga utsigten¹⁾, den rena och friska luften samt "det kosteliga, perlande och välsmakande vattnet", skriver: "Uti *diebus canicularibus*²⁾ är hos oss ett allmänt bruk att resa till Surbrunnar för hvar och en, som tycker sig vara illa kvalificerad. Jag kan säga, att jag uti några år nog, Gudi lof, haft temel. helsan, men dock liksom tung och något illa kvalificerad, men så snart jag kom på fjällen, fick jag liksom nytt lif, och var såsom en tung börda tagen af mig. När jag legat några dagar i Norrige, fast jag på intet sätt i världen debaucherat. var [jag] litet tung; så snart jag kom uti fjällen fick [jag] nytt lif igen, hvar till den pare och *perflatus* ær icke litet lärer contribuera Skulle alltså vara för dem, som hade tillfälle, så hälsosamt resa hit, dricka snövattnet, som någonsin att ligga uti tjockt väder vid sumpoge surbrunnar³⁾". Hvad LINNÆUS här förordar, är uppenbarligen våra dagars högfjälls-sanatorier.

Åtskilligt af hvad LINNÆUS under sin färd antecknade har ännu ej kommit till full användning. Så t. ex. skola säkerligen, då en fullständig det svenska jordbrukets och vår husliga ekonomis historia engång kommer att skrivas, viktiga bidrag kunna här erhållas. Särskildt att beklaga är, att hans *Lachesis Lapponica*⁴⁾, med hvars utarbetande han 1733 var

¹⁾ »En wacker prospekt gör mycket till människans trefnad och munterhet. Arch. och Ridd. såg det tydligen på Lapparne. De, som bo på fjällen, äro muntra och rena i ansiktet, men de, som bo i skogen, tristes och tjurvälne». (Ant. under LINNÆUS föreläsningar om diäten).

²⁾ Röt månaden.

³⁾ Han tillägger såsom en fördel, att i fjällen »man ej så lätt skulle kunna skrida från surbrunnsreglorna, och ej så lätt få dricka efter middagarna starkt öl etc.»

⁴⁾ Härmed menade han något helt annat än sin dagbok, åt hvars engelska öfversättning J. E. SMITH helt omotiveradt gaf detta namn. — Senare använder han i manuskript benämningen *Lachesis Naturalis* såsom likbetydande med *Dieta naturalis*.

sysselsatt och hvari var samladt och ordnadtt allt, som rörde lapparnes lefnadssätt m. m., ej blifvit till trycket befordrad. Tvifvelsutän skulle den lemnat mycket värdefulla bidrag till kännedomen om detta märkvärdiga folk, sådant det var, innan det kommit i en intimare beröring med den europeiska civilisationen.

För LINNÆUS sjelf var lapska resan af största vikt och betydelse. Alldeles påtagligt är nemligen, att ur 'er densamma hans energi stärktes, hans vetenskapliga synkrets vidgades, hans iakttagelseförmåga skärptes; kort sagdt, att hans utveckling tog ett stort steg fram emot det mål, som han slutligen skulle hinna. Och dertill förvärfvade han sig äfven rika och oförgängliga minnen för hela lifvet. Vål är sannt, att han under färden mången gång slet ondt till den grad, att han "ej ville resa samma väg för 2000 plåtar"¹⁾ och förklarade: "curieux har min resa varit, men Gud tröste den, som skall så dyrt, som jag måst, betala sin curieuxitet"²⁾. men när mödorna voro förbi, glömdes de snart, under det att det myckna nya, märkvärdiga, ögat och själen tilltalande, som mött honom under färden, framstod allt klarare och mera lockande. Den nära beröringen med de föraktade lapparne gjorde, att de förvärfvade hans varma sympatier, och ofta prisar han sedan deras friska, fria lif³⁾. Framför allt hägrade under äl-

¹⁾ Bref till STOBÆUS d. 12/6 (12/7?) 1732.

²⁾ Bref till L. ROBERG d. 14/8 1732. — »Tandem fame, siti, sudore, itinere, aestu, pluviis, nive, glacie, saxis, montibus, conversatione Lapponum satiatius discedo». (*Fl. Lapp. præfat.*).

³⁾ »Och du säkre Lapp, du fruchtar intet hwarken krig, hunger eller pest, som all annor land på en kort tijd förstöra kunna». (*Dietæ natural.*; mskript i Linn. Soc:s bibliotek). — »Edis, dum securus e lecto surgis, dumque eum petis, nec nosti venena nostra, quæ latent sub dulci melle. Te non obruit scorbutus, nec febris intermittens, nec obesitas, nec podagra; fibroso gaudes corpore & alacri, animoque libero. O sancta innocentia, estne hic tuus thronus inter Faunos in summo septentrione inque vilissima habita terra? numne præfers stragula hæc betulina mollibus serico tectis plumis? Sic etiam credidere veteres, nec males». (*Fl. Lapp. p. 270* under *Betula nana*).

derdomens dagar de väna fjällväxterna på ett smekande sätt i hans minne. Ett bevis derpå lemna följande rader ur ett bref af d. 9/11 1773 till en hans korrespondent¹⁾, då denne skulle lemna sin plats i Lappmarken: "I bjuden nu de majestätliga fjällen farväl. Faren nu väl, I menlöse, täcke fjällblommor: *Andromeda*, *Saxifraga*, *Diapensie*, *Dryades* etc. I fån sedan aldrig se dem mer. Hälsn dem ifrån mig med ett yttersta *valet*, då I resen tadan".

Då LINNÆUS med alla sina skatter kom tillbaka till Upsala, var det en sak, som särskildt vållade honom bekymmer. Detta var hans ekonomiska ställning. I det föregående (sid. 118) har omnämnts, att han beräknade omkostnaderna för resan till 600 dlr. kpmt., men att han erhöi blott 400. Vid uppgörande af sin kalkyl antog han den väg, som skulle tillryggaläggas, till 240 mil. Denna siffra berodde emellertid på en uppenbar felräkning²⁾, och då han hemkommit, ansåg han sig hafva tillryggalagt 672 mil (af hvilka 150 till fots)³⁾; tiden, som från början anslogs till 20 veckor, blef i stället 6 månader. Äfven med antagande, att en del af de tillryggalagda milen voro s. k. lappmil, hvilkas längd är temligen beroende på de vägvisande lapparnes godtycke, är det alldeles uppenbart, att den medförda reskassan var mycket för mager. En stor fördel för honom var den stora gästfrihet, hvarmed han blef "väl fägnad" af svenskar, norrmän och finnar, liksom ock att den in-natura-betahning, hvaraf han delvis betjente sig bland lapparne, var honom ganska förmånlig⁴⁾. Det kunde

¹⁾ JONAS HOLLSTEN, först skollärare i Jockmock, sedan kyrkoherde i Luleå.

²⁾ Uppresan till Torneå med sina afstickare till Lappland »blifver tillsammans 170 mil» och »äfven så långt tillbaka . . . gifver in summa 240 mil». — LINNÆI svaghet i aritmetiken framgår af flera från den tiden förvarade räkningar.

³⁾ Brevet till A. CELSIUS 4/1 1733.

⁴⁾ »När jag gaf värden [= lappen] en aln tobak, fick jag alltid en ost igen, id est 6 pro 3».

dock ej hjälpas, att respenningarne i förtid togo slut. I Torneå måste han därför "taga mot 100 dlr. kpmt af Hr Probstén i caroliner", och då han anländt till Åbo, nödgades han hänvända sig till Studenten C. FR. MENNANDER, som "undsatte LINNÆUM med penningar för det LINNÆUS läste för honom *Historiam naturalem*"¹⁾.

Såväl under som efter resan måste han därför vara betänkt på att förbättra sin ekonomiska ställning. I det bref, som han uppe i fjällen skref till STOBÆUS²⁾, bad han "högeligen att blifva recommenderad till resemynt uti *stipendio Piperiano*". Sedermera anhöll han, samtidigt med att han d. ⁹/₁₁ inlemnade sin reseberättelse till Kgl. Vetenskaps-Societeten, att densamma "wille wara honom så favorabel och hjälpa honom til något stipendium". Hårtill svarades, "at Hr LINNÆUS (!), då han will resa til hans Excell:ce Gref HORN at gifwa honom successen af dess resa muntel. wid handen, får han med sig et bref och Recommendation af Societeten". Huruvida någon sådan resa företagits, är obekant; att något understöd då erhållits, är föga sannolikt.

Ännu en gång, d. ¹⁰/₂ 1733, vände sig LINNÆUS till Vetenskaps-Societeten, och emedan han då "med ingifwen Räkning bewiste, at han på sin Lappska resa måste sättja sig i ansenelig skuld, så Resolv. at han undfår till någon understöd 120 dlr [kpmt] af de penningar, som af RUSSWORMS³⁾ Enkia betalas pro labore".

¹⁾ Dessa lektioner gäfvos först följande vårtermin i Upsala. — MENNANDER, vid hvilken LINNÆUS alltjemt förblef fästad genom starka vänskapsband, blef sedan biskop i Åbo och dog såsom ärkebiskop i Upsala.

²⁾ Dateradt d. ¹²/₆, men uppenbarligen skrivet senare, troligen d. ¹²/₇ 1732. — Då Stipendium Grubbiano-Piperianum, såsom det i donations-urkunden kallas, är stiftadt uteslutande för studerande vid Lunds universitet, hvilket LINNÆUS redan lemnat, är det svårt att inse, på hvilken grund han skulle kunnat komma i åtnjutande af detsamma.

³⁾ JOHAN HINDRICH RUSSWORM var universitetets »bokförare» (= bokhandlare) och hade d. ¹²/₁₂ 1728 erhållit kungligt privilegium på utgifvande af de af Vetenskaps-Societeten publicerade *Acta literaria Sueciae*.

Redan innan detta understöd erhöles, hade LINNÆUS på annat håll sökt att bekomma sådant. Det kongl. stipendium, som han förut innehaft, kunde han, oaktadt medicinska fakulteten gerna det önskat, ej längre få bibehålla, enär den lagstadgade tiden för dess åtnjutande utgick med vårterminen 1732¹⁾. Deremot fanns en annan stipendiestiftelse, neml. den Wredeska²⁾, från hvilken han hoppades kunna erhålla något "till beneficium att uppehålla sig wid Upsala med". Något ordinarie stipendierum var visserligen ej ledigt, men man plägade, då inkomsterna med något större belopp öfverstego utgifterna, till behöfvande studerande utdela af dessa "öfverskottsmedel". För att komma i åtnjutande af denna förmån inlemnade LINNÆUS d. 16 Nov. till Consistorium Academicum en ansökan³⁾. Jemte honom framhöllö åtta andra studerande i de mest bevekande ordalag (några på latinsk prosa och en på latinsk vers) sitt stora behof af hjälp och bönfölla ödmjukt om erhållande af ifrågavarande öfverskottsmedel; den farligaste medsökanden var en Candidat Ol. MURÉN, hvilken redan förr framställt liknande begäran och som nu

¹⁾ I Medicinska Fakultetens till kansleren ingifna uppgift på innehafvarne af kgl. stipendier vårterminen 1732 heter det: »CAROLUS LINNÆUS (sic!) ifrån 1728 till 1732 upburit 630 dlr och således det rum nu jultiden 1732 vacant, hwilket LINNÆUS wäl meriterade, der det möjligt wore och sig göra låter». (Riksarkivet).

²⁾ Jfr. ofvan sid. 103.

³⁾ Se bilagan n. 2. — Denna helt nyligen påträffade skrifvelse synes i viss mån strida mot uppgiften sid. 74, att LINNÆUS endast beträffande vårterminen 1729 klagat öfver nöd. Genomläser man de stipendiansökningar, som den tiden till Consistorium academicum inlemnades, får man emellertid det intrycket, att de sökande sökte öfverhjudna hvarandra i starka uttryck, för att rätt bevekande kunna framhålla sitt behof, hvidan man ej torde få taga dem alldeles efter bokstafven. Sådana uttryck, som att erhållandet af ett sökt stipendium är »till mitt ändamåls fortsättiande så högstnödvändigt, att iag i widrig händelse seer mig ingen utväg», »propter voluntatem divinam juvate, Mæcenates optimi; alias periam» o. d., äro alls icke ovanliga.

skriftligen varmt förordades af Prof. DAN. DIURBERG. Resultatet blef emellertid, att konsistorium d. 18 Nov. med 10 röster mot 3 tilldelade LINNÆUS detta understöd, uppgående för året till "30 plåtar"¹⁾).

Denna honom tilldelade förmån blef dock ej oanfäktad. Den 14 nästföljande Februari upplästes nemligen i Consistorium ett af Riksrådet och Öfverstemarskalken Grefve DE LA GARDIE till LINNÆI ofvannämnde medsökande MURÉN skrifvet bref, hvori han "lemnar sit bifall, at Consistorium Acad. wille förfoga den anstalt, at bemelte MURÉN ofvannämnde sökte understöd wärkeligen må tilgodo niuta"²⁾, hvarjemte MURÉN ingaf en inlaga af samma innehåll. Consistorium blef uppenbarligen både förvånadt och förargadt häröfver samt beslöt därför, "at som bem:te Candidat i denna sin supplique mycket fritt och dierfft sig ut låtit, så måste han framdeles kallas före i Consistorio och der förklara sig, då honom en skälig reprimande härfore bör gifwas"³⁾. Tillika afsändes d. 23 Febr. från Con-

¹⁾ I sin sist författade sjelfbiografi säger LINNÉ, att detta skedde »besynnerligen genom Professor WALLRAVES gunstiga bemedlande». Detta framgår dock ej af Consistorii protokoll; i stället synas Professorerna BERONIUS, HERMANSSON och SKYLLBERG varit de, som kraftigast förde hans talan. — Som detta protokoll synnerligen tydligt lägger i dagen den uppfattning, som den tiden bland professorerna var rådande om LINNÆUS, meddelas detsamma såsom bilaga 3.

²⁾ Consist. prot. 14/2 1733.

³⁾ Hvad som egentligen synes hafva förtörnat herrar consistoriales, var, att han uppgifvit, att 15 af dem förut lofvat honom sina röster och att några rådt honom hänvända sig till Grefve DE LA GARDIE. — Förbittringen mot MURÉN lade sig snart; i protokollet för d. 31/10 s. å. (liksom i senare) omtalas han med idel välvilja och loford. Om något »uppkallande» eller någon »reprimande» talas ingenstädes i protokollen. Vid lugnare eftersinnande torde man haft svårt att finna något »fritt och dierfft» i en böneskrift, som är affattad i de mest servilt krypande ord och med böner till »Högwördigste Fadren» (= Ärkebiskopen) och sökandens »höggunstiga Förmän och Vener. Consist. Academici Höga och Wälborna ledamöter».

sistorium till Grefve DE LA GARDIE en skrivelse, hvori han till början upplyses derom, att han alls icke hade något att bestämma om Wredeanska stipendiets öfverskottsmedel, utan att detta enligt donationsbrevet uppenbarligen tillkom Årkebiskopen samt Consistorium, samt vidare derom, att redan i November Consistorium till stipendiat utsett Studiosus Medicinæ CARL LINNÆUS, och att det kunde "nu mera så mycket mindre gå derifrån, som hem:de LINNÆUS äger alla de kvaliteter, som af en skickel. stipendiat erfordras och är derjemte utfattig, hafwandes han i studio Botanico redan giort besynnerl. och ogemena profecter, hwarföre han icke allenast såsom docens förrättat Prof:s wälborne OLOF RUDBECKS föreläsningar i Botaniqven, utan blef och i förl. år af *Societate Regia e Literaria* utfärdad at företaga en resa op til Lapland, och där wid sin hemkomst upwist mycket så i Physiqlven som botaniqlven, som märkel. kan illustrera historiam Patriam"¹⁾. — Och härefter fick LINNÆUS förblifva i oqvald besittning under det läseåret af "Wredeanska öfverskottsmedlen".

Det återstår nu föga att tillägga till skildringen af LINNÆI verksamhet och lefnadsomständigheter under det för honom så betydelsefulla året 1732. Hvarmed han efter sin återkomst till Upsala sysslade, är lätt att inse samt är äfven redan antydt; det var ordnandet och bearbetandet af de hemförda samlingarne och anteckningarne, som lade beslag på hela hans tid och allt hans intresse. Någon undervisning synes han under höstterminen hvarken velat eller hunnit meddela.

Till julen synes han hafva nedrest till Småland för att der träffa sina föräldrar och syskon. Härom berättar hans broder²⁾: "1732 om vintern besökte LINNÆUS sina kära för-

¹⁾ Ups. Univ. arkiv. *Litteræ ad varios.*

²⁾ Om detta besök i hemmet finnes intet omtaladt i sjelfbiografierna. Det får dock i viss mån bekräftelse deraf, att i Smålands Nations räkenskaper för 1733 finnes angifvet, att LINNÆUS vårterminen erlade den afgift *pro felici reditu*, som borde betalas af hvarje landsman, som varit bortrest från staden. Höstterminen 1732 hade han erlagt liknande afgift efter hemkomsten från Lappland.

äldrar eller rättare: han kom hem julaftonen, under det att föräldrarne läste till bords. Ack, med hvad glädje blef han icke då emottagen! — Han talade om sin öfverstäudna Lappska resa och huru många äfventyr han genomgått. Hans uppresa var för både honom och föräldrarne så mycket sensiblare, som han yttrade sig aldrig mer få se sin sjukliga och hulda moder". Detta blef ock förhållandet, i det att hon följande sommar afled.

Kgl. Vetenskaps-Societetens öppna rekommendationsbref för CARL LINNÆUS under dennes resa till Lappland¹).

Gunstige Läsare!

Såsom Kongl. Societetens giöromål ibland alt annat, i anledning af Kongl. Maj:ts allernådigste resolutions 4 §. består therutinnan, at thetta Rikets Historia naturalis genom behörig aktsamhet och flit må bättre utarbetad och högre brakt blifwa; så har af Societeten efter Præsidis illustris, Riks-Rådets och Præsidentens Högwälborne Hr. Grefwe ARVED HORNS nådgunstiga bifall och samtycke, gifwit af Ekebyholm d. 2 sistledne i denna månad, Studiosus Medicinæ Hr: CAROLUS LINNÆUS i anseende till den grundeliga kunskap och förfarenhet han i bemelte studio äger, blifwit utwald, at anställa en resa på Societetens omkåstnad til Norra delen af Sverige och serdeles til Lappland, at therest allahanda nytt och märkwärdigt i de trenne Naturens Riken noga up-söka, såsom allahanda slag Bergarter, Mineralier, Metaller, samt fossilier, diur, foglar och fiskar, insecter, och i synnerhet allahanda slag trån, örter, gräs och mossar. Och som then Gunstige Läsaren lärar tilförende wara nogsamt öfvertygad at thetta Societetens fattade upsåt, lärer så wäl til de Physicaliske wetenskapernes tilwäxt, som til wårt K. Fäderneslands heder och nytta, så förmodar och beder Societeten tjenstligen at Gunstige Läsaren, af kiärlek för thet almäna bästa, intet sig undandraget at på alt möjligt sätt wara bemelte Hr. LINNÆUS på thes långa och beswärliga resa behjelpelig, samt thetta hans berömliga och nyttiga förehafwande i hwargehanda mål understödia och befordra. Societeten skal en sådan gunst och godhet altid med skyldig erkiänsla weta at bemöta, samt önska den gunstige Läsaren af den Aldra högste Guden all andelig och timmelig wälsignelse. Gifwit i Upsala then 12 Majj årh 1732.

På Kongl. Wetenskap-Societetens wägnar
(Underskrift saknas).

Original-konceptet finnes förwaradt i Kgl. Vetenskaps-Societetens arkiv.

**Studeranden CARL LINNÆI ansökan att erhålla Wredeska
stipendiets öfverskottsmedel.**

Magnifice Domine Rector
och
Venerandum Consistorium!

Inför Hans Magnificence och Venerandum Consistorium fördristar jag mig i diupaste ödmiukhet med denna min supplique inkoma, angående öfverskotsz medlens i dett Wredianiska stipendiumet åhntiutande. Jag har nu hela tijden först i Lund, sedan här med största möda kunnat mig uppehålla, och nu änteln ser mig ingen wäg öfrig att kunna wid Academien uthärda, hälst som jag inge anhörige har att tillita, och dett lilla stipendium Regium jag mig här tills hugnat af, är redan expirerat. Drar altså till Hans Magnificence och Venerandum Consistorium den ödmiuka tillförsicht, att De mig, nu i största nöd stadd, här med täcktes hugna, hälst som jag är fattigare än någon af mina competitorer, kanske ock torde hafwa samma meriter, som de, då jag äfwen skall beflita mig, så snart som de, att blifwa publico till någon tienst. Jag afwachtar nu en gunstig resolution och förblifwer med all wördnad

Magnifici D:ni Rectoris
och
Venerandi Consistorii

Upsal. d. 16 Nov. 1732.

ödmiukaste tienare
CARL LINNÆUS.

Originallet finnes i Upsala universitets arkiv bland Acta Consistorii 1732.

**Utdrag ur Consistorii Academici i Upsala protokoll
den 18 November 1732.**

§ 13. Gaf Hr Rector wid handen, at nu skulle företagas votingen til det lediga stipendiatrummet efter Mag:r SKUNCK till Wrediska öfverskottsmedlen, hwarföre namngofwes de, som här til sig anmält, nembl. Mag. NILS WALLERIUS Nericius, DAHLSTRÖM Westm., PETRUS ELVIUS Dalek., VIMMERSTET Calm., CHRISTOPH. JUSTUS Helsing., SANCHE SANTHESON Smol., CARL LINNÆUS Smoland., Cand. OLOF MUREÉN Gestr., HALENIUS Uplandus.

Prof. BERONIUS voterade på studenten CARL LINNÆUS Smol. så för des stora medellöshet som des ogemena progresser uti studio Botanico och de öfrige delar af Medicinen, hwarföre han ock redan af experientissima facultate Medica fått veniam publice docendi, fast han och derjemte gerna skulle önska at Candidaten MURÉN, som han äfwen känner för en quick och fattig dräng, måtte wid tilfalle bli hulpen.

Pr. WINBOM faller efwen på LINNÆUS för de af Pr. BERONIUS anförde skäl.

Pr. KLINGENSTIERNA efwenledes.

Pr. BOBERG upskickat sit votum skrifteligen för Cand. MURÉN, såsom medellös och mycket skickelig.

Pr. FRONDIN kan intet annat än lemna sit votum til Candid. MURÉN för des store fattigdom och wackra progresser i studierne.

Pr. HERMANSON faller med sit voto på LINNÆUS såsom ganska fattig och medellös, 2. såsom den der med beröm förrättat Pr. RUBBECKS Lection i Botanicen, 3. nyl. gjort en resa op til Lapmarken och derifrån hämtat mycket så i physiqven som andra saker, som märkel. kunna illustrera Historiam Patriam.

Prof. NESSELIUS conformerar sig med Hr. Pr. HERMANSON, ehuru han tänkt votera på någon annan.

Pr. WALLRAVE nämner LINNÆUS i anseende til de för honom andragne skäl och motiver.

Dr. SCHYLLBERG. Som Cand. MURÉN är et mycket wackert ämne och derhos fattig, hade han gierna fallit på honom, men som LINNÆUS

finnes wara ingenio singulari och så til säjandes seculari, är derhos gauska fattig och så wida avancerat i sina studier, at experientissima facultas Medica erkänt honom god at någon tid förwalta i Pr. wälborne RUDBECKS ställe des Profession, så kan han intet annat, än bifalla des begiäran.

Dr. WALLIN bifaller LINNÆUS, fast han för detta intet wetat, at han sökt detta stipendio.

Dr. CELSIUS lät genom Pr. BERONIUS antyda, at han ger sit votum til LINNÆUS.

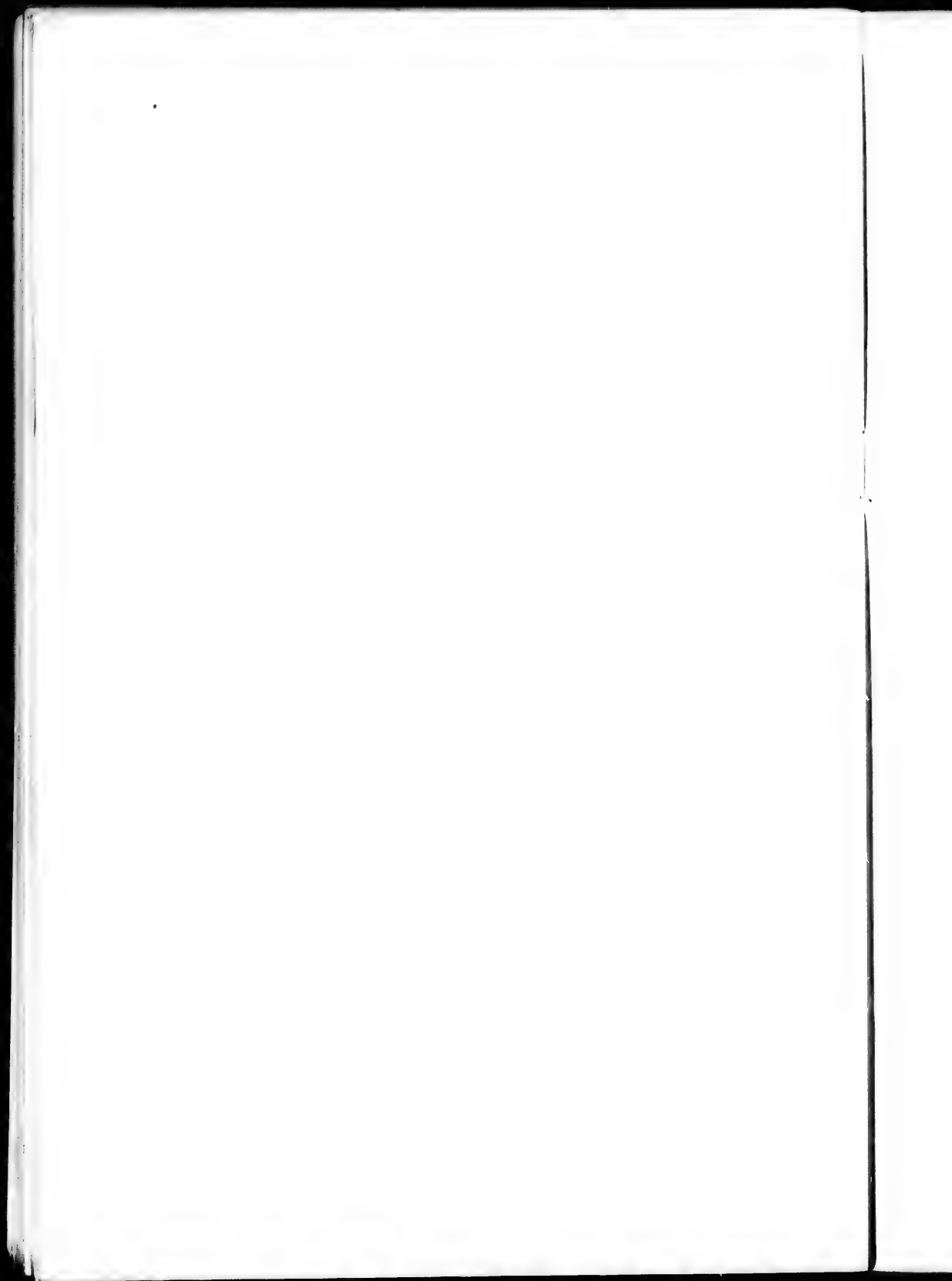
Dr. DIURBERG upskickat sit skrifftel. votum för Cand. MURÉN i anseende til des wackra studier och erbara lefwerne.

Hr Rektor [Professor E. MELANDER] tilstod, at han haft tankar [på] Cand. MURÉN i anseende til des studier och wackra förhållande, men i anseende åter til de skäl, som för LINNÆUS anförde äro, så conformerar han sig med de öfrige Herrar Consistoriales för honom LINNÆUS.

Som Stud. CARL LINNÆUS sålunda per pluralitatem fåt desse öfverskottsmedel, så resolverades at Candidaten MURÉN med första lägenhet måtte bli soulagerad.

Rättelser.

- Sid. 48 rad. 2 står: man läs: men
 » 49 (i släggtafeln) står: Lindeius läs: Lindelius
 » 53 (» ») uppgifves Samuel Linnæi hustru vara född 1743;
 läs: 1731.
 » 55 rad. 15 står: 1729 läs: 1728
 » 71 not. ³). Den gissningsvis här lemnade förklaringen på uttrycket
 »7 omgångar» är antagligen ej riktig, utan dermed afsägs snarare,
 att kring det i salens midt varande dissektionsbordet voro
 anbragta 7 amfiteatraliskt ordnade bänkrader.
 » 93 rad. 7 står: uträknar läs: uppräknar
 » » » 24 » en » ett
 » 129 » 20 » en gång » en gång»
 » 141 » 4 » 16 » 15
-

Sedan Professor F. W. HÄGGSTRÖM vid härvarande universitet meddelat undervisning i latinska språket i nära 40 år, af hvilka 31 såsom ordinarie lärare, ingick han till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, att han på grund af fyllda 65 år måtte erhålla afsked från sitt embete. Denna hans anhållan blef den 6 Februari 1893 i nåder beviljad. Ett långvarigt och ansträngande arbete i universitetets och den fosterländska bildningens tjänst var härmed afslutadt. Då Professor HÄGGSTRÖM nu gått att njuta det *otium cum dignitate*, hvartill insigtsfullt och samvetsgrannt fullgjorda plikter berättiga, följes han af kamraters och lärjungars odelade aktning, tillgifvenhet och tacksamhet.

Till hans efterträdare såsom professor i latinska språket och litteraturen har Kongl. Maj:t den 7 sistlidne Juni i nåder utnämnt Docenten i sagda ämnen Filosofie Doktorn PER PERSSON, hvilken af såväl Humanistiska Sektionen, som Större Kolsistoriet enhälligt blifvit i första rummet föreslagen till erhållande af den lediga platsen. Den dugande kraft, som han såsom forskare och undervisare redan lagt i dagen, utgöra en borgen för att romarspråket i honom skall vid vårt universitet erhålla en målsman, som kommer att fylla de kraf och de förhoppningar, som på honom ställas.

Om sina lefnadsförhållanden och utgifna skrifter har Professor PERSSON meddelat följande:

PER PERSSON föddes i V. Vingåkers församling af Södermanlands län den 31 December 1857. Föräldrar: hemmansegaren Per Persson och Brita Elisabet Persdotter.

Genomgick under åren 1867—1874 Örebro högre allmänna läroverk, der mogenhetsexamen aflades den 9 Juni 1874. Inskref's såsom student vid Upsala universitet höstterminen 1875, aflade filosofie kandidatexamen den 28 Januari 1878, filosofie licentiatexamen den 15 September 1883, disputerade för filosofisk doktorsgrad den 20 Mars 1886, promoverades till filosofie doktor den 31 Maj 1886. Genomgick profärskurs för inträde vid de allmänna läroverken höstterminen 1883 och vårterminen 1884.

Förordnades den 30 April 1886 till docent i klassiska språk vid Upsala universitet. Förestod e. o. professuren i klassiska språk vårterminen 1891, höstterminen 1892 samt från och med vårterminen 1893 till innevarande dag, uppehöll den med professuren i grekiska språket och litteraturen förenade examinationsskyldigheten under examensperioden i September 1890, den med professuren i latinska språket och litteraturen förenade examinationsskyldigheten under examensperioderna i Maj 1891, 1893, 1894 och 1895 samt den med e. o. professuren i klassiska språk förenade examinationsskyldigheten under examensperioderna i Maj 1889, 1890 och 1892, höll såsom filosofiska fakultetens stipendiat offentliga föreläsningar höstterminen 1891 och vårterminen 1892. Utnämndes till professor i latinska språket och litteraturen den 7 Juni 1895.

Tjänstgjorde såsom lärare vid lärokursen för teologisk filosofisk examen 1884—1895 med undantag af höstterminen 1893, vid Fjellstedtska skolan i Upsala 1884—1893 och 1894—1895, vid »Abiturientkursen» i Upsala 1887—1890.

Erhöll 1886 filosofiska fakultetens pris för gradualafhandlingen, innehade det fasta docentstipendiet för klassiska språk 1891—1895, tillerkändes 1892 årsrättan af Konung Oscar II:s jubelfestdonation.

Idkade somrarne 1893 och 1894 med understöd af Riksstatsens mindre utrikes resestipendium filologiska studier vid universiteten i Bonn, Berlin och Leipzig.

Invaldes 1892 till medlem af Humanistiska vetenskapssamfundet i Upsala.

Har af trycket utgifvit:

Studia etymologica, commentatio academica. Upsaliae 1886.

Om inskriften från Gortyn (i Språkvetenskapliga sällskapets i Upsala förhandlingar 1885—1888).

Om gr. *ῥίζα*(ν) : *ῥίζων* : lat. *radix* (i Nordisk tidskrift f. Fil. 1890). Studien zur Lehre von der Wurzelweiterung und Wurzelvariation (i Upsala universitets årsskrift 1891).

- Über den demonstrativen Pronominalstamm *no- ne-* und Verwandtes (i Indogermanische Forschungen, Zeitschr. herausgegeben von Karl Brugmann und Wilhelm Streitberg Bd. II, 1892).
- Om betydelsen och härledningen af det gr. *ἀναφών* jämte en exkurs om den grekiska, resp. indoeuropeiska *u*-epenthesen (i Uppsalastudier tillägnade Sophus Bugge på hans 60-åra födelsedag, Upsala 1892).
- Etymologisches (i Kuhn's Zeitschr. f. vergl. Sprachforschung Bd. XXXIII, 1893).
- Etymologisches (i Beiträge z. kunde d. indogerm. sprachen, herausgeb. von A. Bezzenberger und W. Prellwitz Bd. XIX, 1893).
- De origine ac vi primigenia gerundii et gerundivi latini I (Skrifter utgifna af Humanistiska vetenskapssamfundet i Upsala).
- Nyare undersökningar på den Plautinska prosodiens område (Skrifter utgifna af Humanistiska vetenskapssamfundet i Upsala II, 5, Upsala 1894).
- Adnotationum Plautinarum specimen I. Upsaliae 1894.

Till åttlydnad af de akademiska statuternas föreskrift kommer Professor PERSSON att Torsdagen den 19 i denna månad tillträda sitt embete med en offentlig föreläsning i Universitetets aula öfver ämnet: *Augusti sekularfest enligt nyaste upptäckter*.

Till denna högtidliga akt får jag härmed värdsamt inbjuda *Universitetets Kansler, f. d. Statsrådet, Riddaren och Kommendören af Kongl. Maj:ts Orden, Ledamoten af Kongl. Vetenskapsakademien, Juris Doktorn m. m. Herr Pehr Jakob von Ehrenheim, Universitetets Prokansler, Svea Rikes Ärkebiskop, Ledamoten i Andliga Ståndet af Kongl. Maj:ts Orden, En af de Aderton i Svenska Akademien, Teologie, Juris och Filosofie Doktorn m. m. Herr Anton Niklas Sundberg, Länets Höfding, Kommendören med stora korset af Kongl. Nordstjerne Orden m. m. Herr Per Johan Bråkenhielm, Öfversten och Chefen för Kongl. Uplands regemente, Kabinettskammarherren hos H. Maj:ts Konungen, Kommendören af Kongl. Svärds Orden, 2:dra*

klass, och af Kongl. Nordstjerne Orden, 1:sta klass, m. m. Herr Friherre Leonard Wilhelm Stjernstedt samt härvaran 'e Universitets Lärare och Studerande ungdom samt i öfrigt Vetenskapens Idkare, Gynnare och Vänner.

Samlingen sker sagda dag kl. 12 i det akademiska konsistoriets sessionsrum.

Upsala den 16 September 1895.

Th. M. Fries.

err
e
igt
on-

